Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (kolmas jaosto)

12 päivänä tammikuuta 2023 *

Muutoksenhaku – Kilpailu – Kartellit tai muut yhteistoimintajärjestelyt – Euromääräisten korkojohdannaistuotteiden ala – Päätös, jolla todetaan SEUT 101 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan rikkominen – Euriborin pankkienvälisten viitekorkojen manipulointi – Luottamuksellisten tietojen vaihto – Tarkoitukseen perustuva kilpailunrajoitus – Luonnehtiminen – Kilpailua edistävien vaikutusten huomioon ottaminen – Yhtenä kokonaisuutena pidettävä jatkettu kilpailusääntöjen rikkominen – ”Sekamuotoinen menettely”, jossa tehtiin ensin sovintopäätös ja tämän jälkeen tavanomaisen menettelyn päätteeksi tehty päätös – Euroopan unionin perusoikeuskirja – 41 artikla – Oikeus hyvään hallintoon – 48 artikla – Syyttömyysolettama

Asiassa C-883/19 P,

jossa on kyse Euroopan unionin tuomioistuimen perussäännön 56 artiklaan perustuvasta valituksesta, joka on pantu vireille 3.12.2019,

HSBC Holdings plc, kotipaikka Lontoo (Yhdistynyt kuningaskunta),

HSBC Bank plc, kotipaikka Lontoo, ja

HSBC Continental Europe, aiemmin HSBC France, kotipaikka Pariisi (Ranska),

edustajinaan C. Angeli, avocate, K. Bacon, KC, D. Bailey, barrister, M. Demetriou, KC, M. Giner, avocate, ja M. Simpson, solicitor,

valittajina,

joita tukevat

Crédit agricole SA,

Crédit agricole Corporate and Investment Bank,

kotipaikka Montrouge (Ranska), edustajinaan J. Jourdan, J.-J. Lemonnier, A. Sieffert-Xuriguera ja J.-P. Tran Thiet, avocats,

JPMorgan Chase & Co., kotipaikka New York (Yhdysvallat), ja

JPMorgan Chase Bank, National Association, kotipaikka Columbus, Ohio (Yhdysvallat),

* Oikeudenkäyntikieli: englanti.

edustajinaan D. Das, N. English, N. French, N. Frey, solicitors, D. Heaton, barrister, A. Holroyd, D. Hunt, solicitors, M. Lester, KC, A. Ojukwu, solicitor, D. Piccinin, barrister, L. Ream, solicitor, D. Rose, KC, ja B. Tormey, solicitor,

väliintulijoina muutoksenhakuasteessa,

ja jossa muuna osapuolena on

Euroopan komissio, asiamiehinään P. Berghe, M. Farley ja F. van Schaik,

vastaajana ensimmäisessä oikeusasteessa,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (kolmas jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja K. Jürimäe (esittelevä tuomari) sekä tuomarit M. Safjan, N. Piçarra, N. Jääskinen ja M. Gavalec,

julkisasiamies: N. Emiliou,

kirjaaja: hallintovirkamies M. Longar,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 26.1.2022 pidetyssä istunnossa esitetyn,

kuultuaan julkisasiamiehen 12.5.2022 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 HSBC Holdings plc, HSBC Bank plc ja HSBC Continental Europe, aiemmin HSBC France (jäljempänä yhdessä HSBC-yhtiöt), vaativat unionin tuomioistuinta kumoamaan osittain unionin yleisen tuomioistuimen 24.9.2019 antaman tuomion HSBC Holdings ym. v. komissio (T-105/17, EU:T:2019:675; jäljempänä valituksenalainen tuomio), jolla tämä kumosi SEUT 101 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan mukaisesta menettelystä 7.12.2016 annetun komission päätöksen C(2016) 8530 final (asia AT.39914 – Euromääräiset korkojohdannaiset) (jäljempänä riidanalainen päätös) ja hylkäsi niiden kanteen muilta osin.

Tosiseikat

2 Unionin yleinen tuomioistuin esitti asian taustalla olevat tosiseikat valituksenalaisen tuomion 1–29 kohdassa. Ne voidaan tiivistää nyt käytävää menettelyä varten seuraavasti.

3 Euroopan komissio totesi riidanalaisessa päätöksessä, että HSBC-yhtiöt olivat rikkoneet SEUT 101 artiklaa ja Euroopan talousalueesta 2.5.1992 tehdyn sopimuksen (EYVL 1994, L 1, s. 3; jäljempänä ETA-sopimus) 53 artiklaa osallistumalla 12.2.–27.3.2007 yhtenä kokonaisuutena pidettävään jatkettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen, jonka tarkoituksena oli vääristää hinnoittelun tavanomaista kehitystä Euro Interbank Offered Rate -korkoon (Euribor) ja/tai Euro

Over-Night Index Average -korkoon (EONIA) sidottujen euromääräisten korkojohdannaisten (Euro Interest Rate Derivatives) markkinoilla, ja määräsi ne maksamaan yhteisvastuullisesti 33 606 000 euron suuruisen sakon.

4 HSBC-ryhmä (jäljempänä HSBC) on pankkiryhmä, jonka toimintaan kuuluu toiminta investointi-, rahoitus- ja rahamarkkinapankkina. HSBC Holdings, joka on HSBC:n ylin emoyhtiö, on HSBC Francen, josta on tullut HSBC Continental Europe ja joka on itse HSBC Bankin emoyhtiö, emoyhtiö. HSBC France ja HSBC Bank olivat vastuussa euromääräisten korkojohdannaisten neuvottelemisesta. HSBC France vastasi korkonoteerausten antamisesta Euribor-paneelille.

5 Barclays-pankkiryhmä (johon kuuluvat Barclays plc, Barclays Bank plc, Barclays Directors Ltd, Barclays Group Holding Ltd, Barclays Capital Services Ltd ja Barclays Services Jersey Ltd; jäljempänä Barclays) esitti komissiolle 14.6.2011 merkintää koskevan hakemuksen sakoista vapauttamisesta ja sakkojen lieventämisestä kartelleja koskevissa asioissa annetun komission tiedonannon (EUVL 2006, C 298, s. 17; jäljempänä yhteistyötiedonanto) nojalla ja ilmoitti komissiolle kartellista euromääräisten korkojohdannaisten alalla ja halukkuudestaan tehdä yhteistyötä tämän kanssa. Barclaysille myönnettiin ehdollinen vapautus sakoista 14.10.2011.

6 Komissio teki 18.–21.10.2011 tarkastuksia useiden rahoituslaitosten toimitiloihin Lontoossa (Yhdistynyt kuningaskunta) ja Pariisissa (Ranska), mukaan lukien HSBC-yhtiöiden toimitilat.

7 Komissio aloitti 5.3. ja 29.10.2013 [SEUT 101] ja [SEUT 102] artiklassa vahvistettujen kilpailusääntöjen täytäntöönpanosta 16.12.2002 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1/2003 (EYVL 2003, L 1, s. 1) 11 artiklan 6 kohdan mukaisesti kilpailusääntöjen rikkomista koskevan menettelyn HSBC-yhtiöitä, Barclaysia, Crédit agricole SA:ta ja Crédit agricole Corporate and Investment Bankia (jäljempänä yhdessä Crédit agricole -yhtiöt), Deutsche Bank AG:tä, Deutsche Bank Services (Jersey) Ltd:tä ja DB Group Services (UK) Ltd:tä (jäljempänä yhdessä Deutsche Bank), JP Morgan Chase & Co:ta, JP Morgan Chase Bank, National Associationia ja JP Morgan Services LLP:tä (jäljempänä yhdessä JP Morgan Chase -yhtiöt), Royal Bank of Scotland plc:tä ja the Royal Bank of Scotland Group plc:tä (jäljempänä yhdessä RBS) ja Société généralea vastaan.

8 Barclays, Deutsche Bank, Société générale ja RBS halusivat osallistua [SEUT 101] ja [SEUT 102] artiklan mukaisten komission menettelyjen kulusta 7.4.2004 annetun komission asetuksen (EY) N:o 773/2004 (EUVL 2004, L 123, s. 18) 10 a artiklan mukaiseen sovintomenettelyyn. HSBC-yhtiöt, Crédit agricole -yhtiöt ja JP Morgan Chase -yhtiöt päättivät olla osallistumatta kyseiseen sovintomenettelyyn.

9 Komissio antoi 4.12.2013 Barclaysia, Deutsche Bankia, Société généralea ja RBS:ää koskevan [SEUT] 101 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan mukaisesta menettelystä (asia AT.39914 – Euromääräiset korkojohdannaiset (sovinto)) annetun päätöksen C(2013) 8512 final (jäljempänä sovintopäätös), jossa komissio katsoi, että kyseiset yritykset olivat rikkoneet SEUT 101 artiklaa ja ETA-sopimuksen 53 artiklaa osallistumalla yhtenä kokonaisuutena pidettävään jatkettuun rikkomiseen, jonka tarkoituksena oli vääristää hinnoittelun tavanomaista kehitystä euromääräisten korkojohdannaisten markkinoilla.

Hallinnollinen menettely

10 Komissio lähetti 19.3.2014 HSBC-yhtiöille, Crédit agricole -yhtiöille ja JP Morgan Chase -yhtiöille väitetiedoksiannon.

11 HSBC-yhtiöt ovat voineet tutustua komission asiakirja-aineiston saatavilla oleviin osiin DVD:llä ja niiden edustajat ovat voineet tutustua muuhun asiakirja-aineistoon komission toimitiloissa. Ne ovat lisäksi voineet tutustua sovintomenettelyyn osallistuneille asianosaisille osoitettuun väitetiedoksiantoon, kyseisten asianosaisten vastauksiin ja sovintopäätökseen.

12 HSBC-yhtiöt esittivät kirjalliset huomautuksensa väitetiedoksiannosta 14.11.2014 ja suulliset huomautuksensa 15.–17.6.2015 pidetyssä kuulemistilaisuudessa.

13 Komissio oikaisi 6.4.2016 sovintopäätöstään Société générale määrätyn sakon määrän vahvistamisen osalta. HSBC-yhtiöillä oli mahdollisuus tutustua kyseiseen oikaisupäätökseen sekä sen taustalla olevaan kirjeenvaihtoon ja Société Générale toimittamiin korjattuihin rahoitustietoihin.

Riidanalainen päätös

14 Komissio antoi 7.12.2016 riidanalaisen päätöksen. Riidanalaisen päätöksen 1 artiklan b kohdassa ja 2 artiklan b kohdassa säädetään seuraavaa:

”1 artikla

Seuraavat yritykset ovat rikkoneet [SEUT] 101 artiklaa ja ETA-sopimuksen 53 artiklaa osallistumalla mainituilla ajanjaksoilla yhtenä kokonaisuutena pidettävään jatkettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen, joka koski euromääräisiä korkojohdannaisia. Tämä koko Euroopan talousalueen [(ETA)] laajuinen rikkominen on perustunut sopimuksiin ja/tai yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, joiden tarkoituksena on ollut vääristää hinnan osatekijöiden tavanomaista kehitystä euromääräisten korkojohdannaisten alalla:

– –

b) [HSBC-yhtiöt] 12.2.2007–27.3.2007 – –

2 artikla

Edellä 1 artiklassa tarkoitetusta rikkomisesta määrätään seuraavat sakot:

– –

b) [HSBC-yhtiöt] yhteisvastuullisesti: 33 606 000 euroa.”

Kyseessä olevat tuotteet

15 Kyseessä olevat rikkomiset koskevat euromääräisiä korkojohdannaisia, joiden viitekorkona on euribor tai eonia.

16 Euribor on viitekorkokokonaisuus, jonka tarkoituksena on heijastaa kansainvälisillä pääomamarkkinoilla tavanomaisesti käytettyjen pankkienvälisten lainojen kustannuksia. Euribor on määritelty koroksi, jota johtavat pankit tarjoavat toisilleen euromääräisten pankkienvälisten määräaikaistalletusten osalta euroalueella. Euribor lasketaan paneelin, joka riidanalaisessa päätöksessä tarkoitettuna aikana muodostui 47 johtavasta pankista, mukaan lukien tämän

tuomion 7 kohdassa mainitut pankit, päivittäin tarjoamien sellaisten korkojen keskiarvon perusteella, jotka pankit toimittavat aamulla kello 10.45–11.00 Thomson Reutersille, joka toimii European Banking Federationin (Euroopan pankkiyhdistysten liitto, jäljempänä EBF) laskentaedustajana. Pankit toimittavat korkotiedot 15:tä eri euriborkorkoa varten, jotka vaihtelevat kestoltaan viikosta kahteentoista kuukauteen. Eonia vastaa tarkoitukseltaan euriboria, mutta se perustuu päivittäisiin korkoihin. Euroopan keskuspankki (EKP) laskee eonian euriborin vahvistamisessa käytetyn pankkipaneelin pankkien vakuudettomille (”unsecured”) pankkienvälisille talletuksille tarjoamien korkojen keskiarvon perusteella.

17 Yleisimpiä euromääräisiä korkojohdannaisia ovat korkotermiinit (”forward rate agreements”), koronvaihtosopimukset (”interest rate swaps”), korko-optiot (”interest rate options”) ja korkofutuurit (”interest rate futures”).

HSBC-yhtiöiden moititut menettelytavat

18 Riidanalaisen päätöksen 113 perustelukappaleessa komissio kuvaili tämän tuomion 7 kohdassa mainittujen pankkien väitettyä menettelytapaa seuraavasti:

”Barclays, Deutsche Bank, [JP Morgan Chase -yhtiöt], Société générale, [Crédit agricole -yhtiöt], [HSBC-yhtiöt] ja RBS osallistuivat euromääräisten korkojohdannaisten alalla useisiin kahdenvälisiin yhteydenottoihin, jotka muodostuivat lähinnä seuraavista eri osapuolten välisistä käytännöistä:

a) Joissakin tapauksissa tietyt eri osapuolten palveluksessa olleet välittäjät välittivät ja/tai vastaanottivat tietoja siitä, toivottiinko tiettyjen euribormaturiteettien osalta kiinteitä, matalia vai korkeita korkoja. Nämä preferenssit riippuivat osapuolten kaupankäyntipositioista tai riskeistä.

b) Joissakin tapauksissa tietyt eri osapuolten palveluksessa olleet välittäjät välittivät toisilleen ja/tai vastaanottivat toisiltaan yksityiskohtaisia tietoja, jotka eivät olleet julkisesti tiedossa tai saatavilla, vähintään yhden kyseessä olevan pankin kaupankäyntipositioista tai tulevia euribornoteerauksia koskevista aikomuksista tiettyjen maturiteettien osalta.

c) Joissakin tapauksissa tietyt välittäjät myös tutkivat, olisiko heidän euromääräisiin korkojohdannaisiin liittyviä kaupankäyntipositioitaan mahdollista yhdenmukaistaa esimerkiksi a tai b kohdassa kuvatun kaltaisten tietojen perusteella.

d) Joissakin tapauksissa tietyt välittäjät myös tutkivat mahdollisuutta yhdenmukaistaa ainakin yksi heidän pankkiensa tulevaisuudessa antamista euribornoteerauksista esimerkiksi a tai b kohdassa kuvatun kaltaisten tietojen perusteella.

e) Joissakin tapauksissa vähintään yksi tällaisiin keskusteluihin osallistuneista välittäjistä lähestyi tai ilmoitti lähestyvänsä kyseisen pankin euriborkoron noteerausten antajia pyytääkseen noteerausten antajia ilmoittamaan Euroopan pankkiyhdistysten liiton laskijalle tietyn suuntaiset tai tietyn tasoiset korot.

f) Joissakin tapauksissa vähintään yksi tällaisiin keskusteluihin osallistuneista välittäjistä ilmoitti raportoivansa tai raportoi noteerauksen antajan vastauksesta ennen sitä kellonaikaa, jona päivittäiset korkonoteeraukset euriboria varten oli toimitettava laskijalle, tai jos välittäjä oli jo keskustellut asiasta noteerauksen antajan kanssa, välitti tältä saadut tiedot eri osapuolen välittäjälle.

g) Joissakin tapauksissa vähintään yksi jonkin osapuolen välittäjistä paljasti toisen osapuolen välittäjälle muita yksityiskohtaisia ja arkaluonteisia tietoja pankkinsa euromääräisiä korkojohdannaisia koskevasta kaupankäynti- tai hinnoittelustrategiasta.”

19 Riidanalaisen päätöksen 114 perustelukappaleessa komissio totesi lisäksi, että ”lisäksi joissakin tapauksissa tietyt eri osapuolten palveluksessa olleet välittäjät keskustelivat euriborkoron määrittämisen tuloksesta, myös tietyistä pankkien noteerauksista, sen jälkeen kun tietyn päivän euriborkorot oli määritetty ja julkaistu”.

20 Komissio katsoi, että kyseiset menettelytavat olivat osa yhtenä kokonaisuutena pidettävää jatkettua kilpailusääntöjen rikkomista.

21 Perustellakseen tätä luonnehdintaa komissio totesi ensinnäkin, että kyseisillä menettelytavoilla oli yksi yhtenäinen taloudellinen päämäärä, joka muodostuu niiden kassavirtojen pienentämisestä, jotka osallistujien olisi maksettava euromääräisten korkojohdannaisten perusteella, tai niiden käteisvirtojen kasvattamisesta, jotka niiden oli tarkoitus vastaanottaa. Toiseksi komissio katsoi, että eri menettelytavat olivat osa yhteistä käyttäytymistapaa, koska kartelliin osallistui vakiintunut joukko ihmisiä, osapuolet noudattivat kilpailunvastaisessa toiminnassaan hyvin samankaltaista kaavaa ja eri keskustelut osapuolten välillä koskivat samoja tai päällekkäisiä aiheita ja niillä oli siten joko sama sisältö tai osittain sama sisältö. Kolmanneksi komissio katsoi, että kilpailunvastaiseen tiedonvaihtoon osallistuneet välittäjät olivat päteviä ammattilaisia ja he tunsivat tai heidän olisi tullut tuntea kartellikokonaisuuden yleinen ulottuvuus sekä sen olennaiset piirteet.

22 Komissio katsoi, että HSBC-yhtiöt olivat osallistuneet kyseiseen yhtenä kokonaisuutena pidettävään jatkettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen, ja korosti samalla, että jo pelkästään Barclaysin kanssa käyty kahdenvälinen tiedonvaihto merkitsi SEUT 101 artiklan 1 kohdan rikkomista.

23 Kyseisen osallistumisen kestosta komissio katsoi, että HSBC-yhtiöiden osalta rikkominen alkoi 12.2.2007 ja päättyi 27.3.2007.

Sakon määrän laskenta

– *Sakon perusmäärä*

24 Ensinnäkin kartelliin osallistuneiden pankkien myynnin arvon määrittelemisestä on todettava, että koska euromääräisistä korkojohdannaisista ei synny myyntiä sanan tavanomaisessa merkityksessä, komissio määritteli myynnin arvon vertailuarvon perusteella. Lisäksi käsiteltävän asian olosuhteissa komissio katsoi, että vuosikohtaisen vertailuarvon huomioon ottamisen sijasta oli parempi käyttää niihin kuukausiin perustuvaa vertailuarvoa, jolloin pankit ovat osallistuneet rikkomiseen. Se muistutti, ettei sen tarvinnut soveltaa matemaattista kaavaa ja että sillä oli harkintavaltaa kunkin sakon määrän määrittämisessä.

25 Komissio katsoi asianmukaiseksi käyttää vertailuarvona kunkin pankin mihin tahansa euribor- ja/tai eoniamaturiteettiin sidottujen sellaisten euromääräisten korkojohdannaisten, joista oli sovittu Euroopan talousalueelle sijoittautuneen vastapuolen kanssa, portfolion perusteella syntyneen kassavirran käteissaatavia, joihin on sovellettu 98,849 prosentin suuruista yhdenmukaista alentamiskerrointa.

26 Tällä tavoin komissio katsoi HSBC-yhtiöiden myynnin arvoksi 192 081 799 euroa.

27 Toiseksi kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuudesta on todettava, että komissio otti huomioon 15 prosentin suuruisen vakavuuskertoimen, koska rikkomisessa oli kyse hintojen koordinoinnista ja hinnoittelusopimuksista. Komissio lisäsi kolmen prosentin suuruisen vakavuuskertoimen ja viittasi siihen seikkaan, että kartelli koski koko Euroopan talousaluetta ja korkoja, joilla on merkitystä kaikkien euromääräisten korkojohdannaisten osalta, ja että koska kyseiset korot koskivat euroa, niillä oli perustavanlaatuista merkitystä rahoitusolosuhteiden yhdenmukaistamiselle sisämarkkinoilla ja pankkitoiminnalle jäsenvaltioissa.

28 Kolmanneksi rikkomisen kestosta on todettava, että komissio korosti ottaneensa huomioon kunkin osallistujan kartelliin osallistumisen keston ”alaspäin pyöristetyn kuukausien määrän perusteella ja oikeasuhteisesti”, millä perusteella komissio sovelsi HSBC-yhtiöiden osalta 0,08 prosentin suuruista korotuskerrointa.

29 Neljänneksi komissio korotti sakkojen määrää lisämaksulla, jonka määrä on 18 prosenttia myynnin arvosta ja jota se kuvaili ”maksuksi osallistumisesta” hintojen horisontaalisesta vahvistamisesta muodostuneeseen kilpailusääntöjen rikkomiseen, jotta yrityksille ei syntyisi houkutusta osallistua tällaiseen toimintaan rikkomisen kestosta riippumatta.

30 Näin ollen komissio vahvisti HSBC-yhtiöille määrätyn sakon perusmääräksi 37 340 000 euroa.

– *Sakkojen lopullinen määrä*

31 Komissio katsoi, että HSBC-yhtiöiden rooli rikkomisessa oli marginaalisempi tai vähäinen, eikä sitä voida verrata pääasiallisten toimijoiden rooliin, ja myönsi niille 10 prosentin alennuksen sakon perusmäärästä. Tämän vuoksi se määräsi riidanalaisen päätöksen 2 artiklan b alakohdassa näille yhtiöille lopulliselta määrältään 33 606 000 euron suuruisen sakon.

Kanne unionin yleisessä tuomioistuimessa ja valituksenalainen tuomio

32 HSBC-yhtiöt nostivat unionin yleisen tuomioistuimen kirjaamoon 17.2.2017 jättämällään kannekirjelmällä kanteen, jossa ne vaativat riidanalaisen päätöksen osittaista kumoamista.

33 HSBC-yhtiöt vaativat kanteessaan sekä riidanalaisen päätöksen 1 artiklan ja 2 artiklan b alakohdan kumoamista että toissijaisesti kyseisessä 2 artiklan b alakohdassa määrätyn sakon määrän muuttamista.

34 Ensinnäkin HSBC-yhtiöt esittivät riidanalaisen päätöksen 1 artiklan kumoamista ja toissijaisesti kyseisen päätöksen 1 artiklan b alakohdan kumoamista koskevan vaatimuksensa tueksi viisi kanneperustetta.

35 Nämä kanneperusteet koskivat

– sitä, että komissio luonnehti rikkomista tarkoitukseen perustuvaksi rikkomiseksi (ensimmäinen kanneperuste)

– sitä, että komissio luonnehti rikkomista yhtenä kokonaisuutena pidettäväksi jatketuksi kilpailusääntöjen rikkomiseksi (toinen, kolmas ja neljäs kanneperuste), ja erityisesti komission päätelmää, jonka mukaan HSBC-yhtiöiden ja muiden osapuolten laatimat kollusiiviset sopimukset olivat osa kokonaissuunnitelmaa, jolla oli yksi yhtenäinen päämäärä (toinen kanneperuste), HSBC-yhtiöiden aikomusta myötävaikuttaa tähän tavoitteeseen (kolmas kanneperuste) ja tietoisuutta muiden rikkomiseen osallistuneiden yritysten käyttäytymisestä (neljäs kanneperuste) ja

– syyttömyysolettaman ja hyvää hallintoa koskevan oikeuden sekä HSBC-yhtiöiden puolustautumisoikeuksien loukkaamista siltä osin kuin riidanalainen päätös tehtiin sen jälkeen, kun sovintopäätös, jossa komissio oli jo ottanut kantaa kyseisten yhtiöiden osallistumiseen kyseessä olevaan rikkomiseen, oli tehty (viides kanneperuste).

36 Unionin yleinen tuomioistuin hylkäsi valituksenalaisella tuomiolla kaikki mainitut kanneperusteet.

37 Unionin yleinen tuomioistuin hylkäsi ensimmäisen kanneperusteen, joka koski luonnehdintaa SEUT 101 artiklan 1 kohdassa tarkoitetuksi tarkoitukseen perustuvaksi rikkomiseksi, ensimmäisen osan ja riitautti kyseisen 19.3.2007 toteutettua euriborin manipulointia koskevan luonnehdinnan. Tältä osin unionin yleinen tuomioistuin totesi valituksenalaisen tuomion 93 ja 94 kohdassa, että komissio ei ollut tehnyt oikeudellista virhettä tai arviointivirhettä todetessaan, että kaikki riidanalaisen päätöksen 392 perustelukappaleessa kuvatut menettelytavat, mukaan lukien 19.3.2007 toteutettu manipulointi, rajoittivat kilpailua luomalla markkinatoimijoiden välille tietoasymmetriaa, koska rikkomiseen osallistuneet yhtäältä pystyivät paremmin ennakoimaan tietyllä tarkkuudella, mikä olisi euriborin taso tai mille tasolle niiden salaista yhteistyötä tekevät kilpailijat pyrkisivät vahvistamaan sen, ja toisaalta tiesivät, oliko euribor tiettynä päivänä keinotekoisella tasolla vai ei.

38 Mainitun kanneperusteen toisesta osasta, joka koskee sitä, että muut menettelytavat, joista HSBC-yhtiöitä moitittiin, on katsottu tarkoitukseen perustuvaksi rikkomiseksi, on todettava, että unionin yleinen tuomioistuin tutki ensin, oliko tämä mediaanihintoja koskevaa tietojenvaihtoa koskeva luonnehdinta perusteltu, ja totesi, ettei komissio ollut tehnyt virhettä todetessaan, että 14.2. ja 16.2.2007 käytyihin keskusteluihin sisältyneellä tietojenvaihdolla oli kilpailua rajoittava tarkoitus. Tämän jälkeen se tutki väitteen, jonka mukaan kaupankäyntipositioita koskevan tietojenvaihdon luonnehdinta tarkoitukseen perustuvaksi kilpailunrajoitukseksi ei ollut perusteltu. Unionin yleinen tuomioistuin totesi lähinnä, että suuri enemmistö kaupankäyntipositioita koskevista keskusteluista, joihin HSBC-yhtiöiden palveluksessa olleet välittäjät olivat osallistuneet, eli 12.2., 13.2., 28.2. ja 19.3.2007 käydyt keskustelut, liittyivät 19.3.2007 toteutettuun euriborin manipulointiin, joten komissio oli perustellusti pitänyt niitä tarkoitukseen perustuvina kilpailunrajoituksina. Unionin yleinen tuomioistuin katsoi sitä vastoin, ettei 9.3. ja 14.3.2007 käydyillä keskusteluilla voitu erikseen tai yhdessä katsoa olevan SEUT 101 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua kilpailua rajoittavaa tarkoitusta, koska yhtäältä näitä keskusteluja ei ollut käyty euriborin manipuloimiseksi 19.3.2007 ja koska toisaalta ne eivät olleet alentaneet tai poistaneet epävarmuutta markkinoilla sillä tavoin, että komissio voisi sen perusteella – joutumatta tutkimaan niiden vaikutuksia – katsoa, että ne vaikuttivat hinnan osatekijöiden tavanomaiseen kehitykseen euromääräisten korkojohdannaisten alalla.

39 Toisesta, kolmannesta ja neljännestä kanneperusteesta, jotka koskivat komission tekemää luonnehdintaa yhtenä kokonaisuutena pidettäväksi jatketuksi kilpailusääntöjen rikkomiseksi, on todettava, että unionin yleinen tuomioistuin hylkäsi aluksi toisen kanneperusteen, jossa kiistettiin sellaisen ”kokonaissuunnitelman” olemassaolo, jolla oli yksi yhtenäinen päämäärä. Tämän jälkeen se tutki neljännen kanneperusteen, jossa kiistettiin HSBC-yhtiöiden tienneen muiden osallistujien kilpailusääntöjen vastaisesta toiminnasta. Tältä osin unionin yleinen tuomioistuin erotti yhtäältä toisistaan 19.3.2007 toteutetun manipuloinnin ja sen uusimisen mahdollisuuden ja toisaalta muut menettelytavat, jotka komissio oli ottanut huomioon osana yhtenä kokonaisuutena pidettävää rikkomista. Valituksenalaisen tuomion 273 kohdassa unionin yleinen tuomioistuin totesi, että HSBC-yhtiöiden voidaan katsoa osallistuneen yhtenä kokonaisuutena pidettävään jatkettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen yhtäältä vain omilla kyseiseen rikkomiseen liittyvillä menettelytavoillaan ja toisaalta siltä osin kuin on kyse muiden pankkien menettelytavoista, jotka liittyivät 19.3.2007 toteutettuun manipulointiin tai sen mahdolliseen uusimiseen. Lopuksi unionin yleinen tuomioistuin hylkäsi kolmannen kanneperusteen, joka koski HSBC-yhtiöiden aikomusta osallistua yhtenä kokonaisuutena pidettävään jatkettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen, koska 19.3.2007 toteutetun manipuloinnin ja sen uusimisen osalta aikomus osallistua yhtenä kokonaisuutena pidettävään jatkettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen ilmeni selvästi komission esittämistä todisteista.

40 Unionin yleinen tuomioistuin hylkäsi valituksenalaisen tuomion 283–293 kohdassa tehottomana viidennen kanneperusteen, joka koski oikeudellista virhettä ja olennaisten menettelymääräysten rikkomista menettelyn kulun osalta.

41 Toiseksi HSBC-yhtiöt esittivät kanneperusteen, jolla ne pyrkivät riitauttamaan riidanalaisen päätöksen 2 artiklan b alakohdan, jolla komissio määräsi niille sakon niiden osallistumisesta yhtenä kokonaisuutena pidettävään jatkettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen, lainmukaisuuden. Unionin yleinen tuomioistuin katsoi, että kyseinen kanneperuste voidaan jakaa neljään osaan, sillä kyseiset yhtiöt riitauttivat ensinnäkin sen, että myynnin arvon määrittelyssä oli käytetty aktualisoituja käteissaatavia, toiseksi sovelletun vakavuuskertoimen, kolmanneksi sovelletun lisämaksun ja neljänneksi lieventäviä olosuhteita koskevan arvioinnin. Kyseiset yhtiöt vaativat ensisijaisesti riidanalaisen päätöksen 2 artiklan b alakohdan kumoamista ja toissijaisesti niille määrätyn sakon määrän alentamista.

42 Kyseisen kanneperusteen ensimmäisessä osassa HSBC-yhtiöt väittivät, että komissio arvioi virheellisesti myynnin arvon euromääräisiin korkojohdannaisiin perustuvien niiden rikkomisajanjaksolla saamien sellaisten käteissaatavien perusteella, joihin oli sovellettu 98,849 prosentin suuruista kerrointa. Unionin yleinen tuomioistuin katsoi, että kyseinen osa voitiin jakaa kolmeen väitteeseen, joista ensimmäinen koski aktualisoitujen käteissaatavien virheellistä käyttöä, toinen sitä, että ennen HSBC-yhtiöiden rikkomiseen osallistumisen alkamista tehdyistä sopimuksista johtuvien käteissaatavien huomioon ottaminen oli virheellistä, ja kolmas sitä, että komission soveltamaa 98,849 prosentin alentamiskerrointa ei ollut perusteltu riittävästi.

43 Unionin yleinen tuomioistuin hylkäsi mainitun osan ensimmäisen ja toisen väitteen. Sitä vastoin se hyväksyi saman osan kolmannen väitteen, jonka mukaan komission soveltamaa 98,849 prosentin alentamiskerrointa ei ollut perusteltu riittävästi, ja kumosi tämän vuoksi riidanalaisen päätöksen 2 artiklan b alakohdan ja hylkäsi kanteen muilta osin.

Asian käsittelyn vaiheet unionin tuomioistuimessa ja asianosaisten vaatimukset

44 HSBC-yhtiöt vaativat valituksessaan, että unionin tuomioistuin

– kumoaa valituksenalaisen tuomion tuomiolauselman 2 kohdan

– kumoaa riidanalaisen päätöksen 1 artiklan b alakohdan ja toissijaisesti kyseisen 1 artiklan b alakohdan siltä osin kuin siinä viitataan HSBC-yhtiöiden osallistumiseen yhtenä kokonaisuutena pidettävään jatkettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen 19.3.2007 jälkeen ja

– velvoittaa komission korvaamaan unionin yleisessä tuomioistuimessa ja unionin tuomioistuimessa käydyistä menettelyistä aiheutuneet oikeudenkäyntikulut.

45 Komissio vaatii, että unionin tuomioistuin hylkää valituksen ja velvoittaa HSBC-yhtiöt korvaamaan kaikki oikeudenkäyntikulut.

46 Unionin tuomioistuimen presidentti hyväksyi 16.7.2020 antamallaan määräyksellä HSBC Holdings ym. v. komissio (C-883/19 P, EU:C:2020:561) ja HSBC Holdings ym. v. komissio (C-883/19 P, ei julkaistu, EU:C:2020:601) Crédit agricole -yhtiöiden ja JP Morgan Chase -yhtiöiden pyynnöt saada osallistua oikeudenkäyntiin väliintulijana tukeakseen HSBC-yhtiöiden vaatimuksia.

47 Unionin tuomioistuimen kolmannen jaoston puheenjohtajan 12.8.2022 antamalla määräyksellä J. P. Morgan Services LLP:n, selvitystilassa, väliintulijan asema poistettiin. Kyseisestä päivämäärästä lähtien JP Morgan Chase -yhtiöiden on katsottava tarkoittavan ainoastaan yhtiöitä JP Morgan Chase & Co. ja JP Morgan Chase Bank, National Association.

Pyyntö asian käsittelyn suullisen vaiheen uudelleen aloittamisesta

48 Sen jälkeen, kun julkisasiamies oli esittänyt ratkaisuehdotuksensa, HSBC-yhtiöt pyysivät 8.7.2022 päivätyllä kirjeellä asian käsittelyn suullisen vaiheen aloittamista uudelleen. Pyyntönsä tueksi kyseiset yhtiöt vetoavat siihen, että ratkaisuehdotuksessa on tosiseikkoja koskevia virheitä tai se koskee käsiteltävän asian tiettyjä seikkoja, joista on lausuttava, jotta unionin tuomioistuin voi antaa lopullisen ratkaisun kyseisessä asiassa.

49 On muistutettava, että unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 83 artiklan mukaan kyseinen tuomioistuin voi julkisasiamiestä kuultuaan milloin tahansa määrätä asian käsittelyn suullisen vaiheen aloitettavaksi uudelleen erityisesti, jos se katsoo, ettei sillä ole riittävästi tietoa asiasta, tai jos asianosainen on tämän vaiheen päättämisen jälkeen vedonnut uuteen seikkaan, joka voi olennaisesti vaikuttaa unionin tuomioistuimen ratkaisuun, taikka jos asia on ratkaistava sellaisen argumentin perusteella, josta asianosaisilla tai Euroopan unionin tuomioistuimen perussäännön 23 artiklassa tarkoitetuilla osapuolilla ei ole ollut tilaisuutta lausua.

50 Nyt käsiteltävässä asiassa unionin tuomioistuin katsoo, että sillä on käytettävissään kaikki asian ratkaisemiseksi tarvittavat tiedot ja että asianosaiset ovat lausuneet näistä seikoista.

51 HSBC-yhtiöiden väitteestä, jonka mukaan julkisasiamiehen ratkaisuehdotuksessa on tosiseikkoja koskevia virheitä, on muistutettava, että Euroopan unionin tuomioistuimen perussäännössä ja unionin tuomioistuimen työjärjestyksessä ei määrätä asianosaisten mahdollisuudesta esittää

huomautuksia vastaukseksi julkisasiamiehen ratkaisuehdotukseen (tuomio 8.3.2017, Viasat Broadcasting UK v. komissio, C-660/15 P, EU:C:2017:178, 13 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

52 Lisäksi SEUT 252 artiklan toisesta kohdasta ilmenee, että julkisasiamiehen tehtävänä on täysin puolueettomana ja riippumattomana esittää julkisessa istunnossa perustellut ratkaisuehdotukset asioissa, jotka vaativat hänen myötävaikutustaan, eivätkä julkisasiamiehen ratkaisuehdotus tai sen perustelut sido unionin tuomioistuinta. Tämän vuoksi se, että asianosainen ei yhdy mainitussa ratkaisuehdotuksessa todettuun – riippumatta ratkaisuehdotuksessa tutkituista kysymyksistä –, ei sellaisenaan voi olla peruste asian käsittelyn suullisen vaiheen aloittamiseksi uudelleen (tuomio 8.3.2017, Viasat Broadcasting UK v. komissio, C-660/15 P, EU:C:2017:178, 14 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

53 Unionin tuomioistuin katsoo edellä esitettyjen seikkojen perusteella julkisasiamiestä kuultuaan, ettei asian käsittelyn suullista vaihetta ole määrättävä aloitettavaksi uudelleen.

Valituksen arviointi

54 Valituksensa tueksi HSBC-yhtiöt vetoavat väliintulijoiden tukemina kuuteen valitusperusteeseen, joista ensimmäinen koskee oikeudellista virhettä sen, että komissio loukkasi syyttömyysolettamaa sekä hyvän hallinnon periaatetta ja suhteellisuusperiaatetta, vaikutusten osalta, toinen oikeudellista virhettä luonnehdittaessa 19.3.2007 toteutetun manipuloinnin tarkoitusta SEUT 101 artiklan 1 kohdassa tarkoitetuksi tarkoitukseen perustuvaksi rikkomiseksi, kolmas oikeudellista virhettä siltä osin kuin unionin yleinen tuomioistuin katsoi, että 14.2. ja 16.2.2007 käydyt mediaanihintoja koskevat keskustelut olivat tarkoitukseen perustuvia rikkomisia, neljäs todistusaineiston huomioon ottamista vääristellyllä tavalla siltä osin kuin se analysoi 12.2. ja 16.2.2007 käytyjä keskusteluja tarkoitukseen perustuvina rikkomisina ilman, että niiden sisältöä olisi tarkasteltu, viides oikeudellisia virheitä arvioinnissa, jonka mukaan komission yksilöimillä eri menettelytavoilla pyrittiin yhteen yhteiseen päämäärään, kuudes oikeudellista virhettä arvioinnissa, jonka mukaan HSBC-yhtiöt osallistuivat yhtenä kokonaisuutena pidettävään jatkuvaan kilpailusääntöjen rikkomiseen, joka sisälsi menettelytapoja, joita riidanalaisessa päätöksessä ei luonnehdittu kilpailusääntöjen vastaisiksi.

Ensimmäinen valitusperuste

Asianosaisten lausumat

55 HSBC-yhtiöt väittävät väliintulijoiden tukemina, että unionin yleinen tuomioistuin teki valituksenalaisen tuomion 287–292 kohdassa oikeudellisen virheen niiden viidennen kumoamisperusteen arvioinnissa, joka koski lähinnä sitä, että sovintopäätöstä tehtäessä loukattiin syyttömyysolettamaa, niiden oikeutta hyvään hallintoon ja niiden puolustautumisoikeuksia, erityisesti niiden oikeutta tulla kuulluksi.

56 HSBC-yhtiöt selittävät, että komission noudattama vaiheittainen menettely on epäilyksettä johtanut siihen, että niiden vastuuseen on otettu ennalta kantaa, ja että sillä on näin ollen loukattu peruuttamattomasti niiden oikeutta tulla kuulluksi. Tämän vuoksi unionin yleisen tuomioistuimen olisi pitänyt kumota riidanalaisen päätöksen 1 artiklan b kohta.

57 Kun unionin yleinen tuomioistuin totesi valituksenalaisen tuomion 289 kohdassa, että menettelylliset sääntöjenvastaisuudet, joihin HSBC-yhtiöt vetoavat, saattoivat aiheuttaa riidanalaisen päätöksen kumoamisen ainoastaan, jos näytetään toteen, että päätös olisi ollut sisällöltään erilainen, jos näitä sääntöjenvastaisuuksia ei olisi tapahtunut, se sovelsi niiden mukaan virheellistä arviointiperustetta.

58 Unionin yleisen tuomioistuimen olisi nimittäin 16.1.2019 annettuun tuomioon komissio v. United Parcel Service (C-265/17 P, EU:C:2019:23, 56 kohta) perustuvan oikeuskäytännön mukaan pitänyt tutkia, merkitsikö komission objektiivisen puolueettomuuden puuttuminen sitä, että HSBC-yhtiöt olivat menettäneet vähäisenkin mahdollisuuden puolustautua paremmin. Samaa kriteeriä olisi pitänyt soveltaa sen tutkimiseksi, oliko Euroopan unionin perusoikeuskirjan (jäljempänä perusoikeuskirja) 41 artiklan 1 kohdassa, 47 artiklan 1 kohdassa ja 48 artiklassa vahvistettua syyttömyysolettamaa ja oikeutta hyvään hallintoon kunnioitettu.

59 Lisäksi yrityksen oikeus siihen, että sen asioita käsitellään puolueettomasti, edellyttää HSBC-yhtiöiden mukaan, että komissio tutkii huolellisesti ja puolueettomasti kaikki asiaan liittyvät seikat. Jos unionin yleinen tuomioistuin olisi soveltanut kyseistä arviointiperustetta oikein nyt käsiteltävässä asiassa, se olisi päätellyt tästä, että komission objektiivisen puolueettomuuden puuttumisella hallinnollisen menettelyn aikana oli ollut ratkaiseva vaikutus riidanalaiseen päätökseen. Unionin yleinen tuomioistuin teki näin ollen valituksenalaisen tuomion 289 ja 292 kohdassa oikeudellisen virheen.

60 Lisäksi – toisin kuin valituksenalaisen tuomion 291 kohdasta ilmenee – kyseisen tuomion 289 kohdassa sovellettu kriteeri ei saa HSBC-yhtiöiden mukaan mitään tukea oikeuskäytännöstä, joka perustuu 16.12.1975 annettuun tuomioon Suiker Unie ym. v. komissio (40/73–48/73, 50/73, 54/73–56/73, 111/73, 113/73 ja 114/73, EU:C:1975:174; jäljempänä tuomio Suiker Unie).

61 HSBC-yhtiöt katsovat toissijaisesti, että vaikka oletettaisiin, että unionin yleinen tuomioistuin olisi soveltanut nyt käsiteltävässä asiassa oikeaa arviointiperustetta, riidanalainen päätös olisi ollut sisällöltään erilainen, jos väitettyjä menettelyllisiä sääntöjenvastaisuuksia ei olisi tapahtunut. Tämä ilmenee valituksenalaisen tuomion 165–195 ja 263–274 kohdasta, joissa unionin yleinen tuomioistuin katsoi, että komissio oli tehnyt riidanalaisessa päätöksessä aineellisia virheitä. Näiden virheiden vuoksi sen olisi pitänyt kumota kyseisen päätöksen 1 artiklan b alakohta.

62 Komissio väittää, että nyt käsiteltävä valitusperuste on hylättävä perusteettomana.

63 Ensinnäkin sen mukaan unionin yleinen tuomioistuin sovelsi asianmukaisesti objektiivisen puolueettomuuden periaatetta hylätessään HSBC-yhtiöiden viidennen kumoamisperusteen tehottomana.

64 Komission mukaan unionin yleinen tuomioistuin totesi valituksenalaisen tuomion 287 kohdassa perustellusti, että kysymys siitä, olisivatko komission mahdollinen objektiivisen puolueettomuuden puuttuminen ja mahdollinen syyttömyysolettaman loukkaaminen HSBC-yhtiöiden osalta tuolloin kilpailupolitiikasta vastanneen komission jäsenen julkisten lausuntojen tai sovintopäätöksen tekemisen vuoksi voinut vaikuttaa riidanalaisen päätöksen lainmukaisuuteen, ”liitty[i] erottamattomasti kysymykseen siitä, voidaanko kyseisessä päätöksessä esitettyjä toteamuksia perustella asianmukaisesti komission toimittamilla todisteilla”.

65 Näin ollen – kuten unionin yleinen tuomioistuin aivan oikein totesi kyseisen tuomion 289 kohdassa – objektiivisen puolueettomuuden puuttumiseen liittyvä sääntöjenvastaisuus voi aiheuttaa päätöksen kumoamisen ainoastaan, ”jos näytetään toteen, että päätös olisi ollut sisällöltään erilainen, jos sääntöjenvastaisuutta ei olisi tapahtunut”.

66 Nämä päätelmät ovat komission mukaan ensinnäkin tuomion Suiker Unie 90 ja 91 kohdassa vahvistettujen periaatteiden mukaisia, eikä mikään syy oikeuta poikkeamaan näistä periaatteista. Näin ollen ainoastaan tuolloin kilpailupolitiikasta vastanneen komission jäsenen julkisten lausuntojen sisällöllä on merkitystä eikä niiden muodolla. Näin ollen sillä, onko kyseiset lausunnot antanut kyseinen komission jäsen vai onko ne esitetty sovintopäätöksen yhteydessä, ei ole merkitystä.

67 Toisin kuin HSBC-yhtiöt väittävät, 16.1.2019 annetulla tuomiolla komissio v. United Parcel Service (C-265/17 P, EU:C:2019:23) ei ole komission mukaan merkitystä nyt käsiteltävässä asiassa. HSBC-yhtiöt sekoittavat keskenään objektiivisen puolueettomuuden loukkaamisen ja yritysten erillisen oikeuden tulla kuulluiksi ennen niihin vaikuttavan lopullisen päätöksen tekemistä. Nyt käsiteltävässä asiassa HSBC-yhtiöiden puolustautumisoikeuksia on kunnioitettu täysimääräisesti, koska ei ole kiistetty sitä, että komissio on osoittanut niille väitetiedoksiannon, että niillä on ollut tilaisuus tutustua kaikkeen asiakirja-aineistoon ja että niillä on ollut mahdollisuus esittää näkemyksensä ennen riidanalaisen päätöksen tekemistä.

68 Lopuksi komissio esittää, että toisin kuin HSBC-yhtiöt väittävät, kysymys siitä, olisiko riidanalainen päätös ollut erilainen, jos sovintopäätöstä ei olisi tehty, on tosiseikkoja koskeva kysymys, jolla ei ole merkitystä arvioitaessa sitä, sovelsiko unionin yleinen tuomioistuin asianmukaista oikeudellista arviointiperustetta väitetyn objektiivisen puolueettomuuden puuttumisen seurausten määrittämiseksi. Näin ollen valituksenalaisen tuomion 289 kohdassa esitetty päätelmä on tosiseikkoja koskeva toteamus, jota ei voida kyseenalaistaa muutoksenhakuvaiheessa, joten HSBC-yhtiöiden tämän päätelmän osalta esittämät väitteet on jätettävä tutkimatta. Lisäksi komissio katsoo, että riidanalainen päätös ei olisi missään tapauksessa ollut erilainen, jos sovintopäätöstä ei olisi tehty.

69 Toiseksi omien sanojensa mukaan komissio sekä noudatti objektiivista puolueettomuutta koskevaa velvollisuuttaan että kunnioitti HSBC-yhtiöiden syyttömyysolettamaa tehdessään sovintopäätöksen ennen riidanalaisen päätöksen tekemistä.

70 Ensinnäkään ”sekamuotoinen” menettely ei sellaisenaan ole syyttömyysolettaman periaatteen vastainen, minkä HSBC-yhtiöt nimenomaisesti myöntävät valituksessaan. Tämä toteamus on lisäksi vahvistettu sovellettavassa lainsäädännössä ja unionin tuomioistuimen ja unionin yleisen tuomioistuimen asiassa merkityksellisessä oikeuskäytännössä. Sovintopäätökseen ei myöskään sisälly HSBC-yhtiöiden vastuun toteamista eikä mitään HSBC-yhtiöille vastaista seikkaa.

71 Toiseksi sovintopäätöksessä tehtyjä viittauksia HSBC-yhtiöihin on arvioitava menettelyn myöhemmässä vaiheessa annettujen menettelyllisten takeiden valossa. Kyseiset yhtiöt ovat saaneet kaikki riittävät takeet, muun muassa syyttömyysolettaman, sekä oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ennen riidanalaisen päätöksen tekemistä.

Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta

72 Ensimmäisessä valitusperusteessaan HSBC-yhtiöt väittävät väliintulijoiden tukemina, että unionin yleinen tuomioistuin teki valituksenalaisen tuomion 287–292 kohdassa oikeudellisen virheen hylätessään tehottomana niiden kanneperusteen, joka koski syyttömyysolettaman loukkaamista sekä hyvää hallintoa koskevan oikeuden ja puolustautumisoikeuksien loukkaamista.

73 HSBC-yhtiöt väittävät erityisesti, että unionin yleinen tuomioistuin sovelsi virheellistä oikeudellista arviointiperustetta todetessaan muun muassa tuomion 289 kohdassa, että väitetyt sääntöjenvastaisuudet ja erityisesti ne sääntöjenvastaisuudet, jotka liittyvät komission väitettyyn objektiivisen puolueettomuuden puuttumiseen, voivat aiheuttaa riidanalaisen päätöksen kumoamisen ainoastaan, jos näytetään toteen, että päätös olisi ollut sisällöltään erilainen, jos näitä sääntöjenvastaisuuksia ei olisi tapahtunut.

74 Aluksi on hylättävä komission väitteet, joiden mukaan tietyt nyt käsiteltävän valitusperusteen tueksi esitetyt väitteet on jätettävä tutkimatta siltä osin kuin niillä väitetään riitautetun unionin yleisen tuomioistuimen tosiseikkoja koskevat arvioinnit. Tämän valitusperusteen sanamuodosta sekä kaikista sen tueksi esitetyistä väitteistä ilmenee selvästi, että HSBC-yhtiöt pyrkivät riitauttamaan oikeudellisen kriteerin, jota unionin yleinen tuomioistuin sovelsi hylätäkseen niiden viidennen kumoamisperusteen, mikä on oikeuskysymys.

75 Viidennestä kumoamisperusteesta on muistutettava, että siinä HSBC-yhtiöt väittivät unionin yleisessä tuomioistuimessa, että riidanalainen päätös oli kumottava sen vuoksi, että komissio oli tehnyt sovintopäätöksen yhtäältä syyttömyysolettaman vastaisesti ja toisaalta hyvää hallintoa koskevan oikeuden ja puolustautumisoikeuksien vastaisesti.

76 Tältä osin on muistutettava, että komission on hallinnollisessa menettelyssä noudatettava kyseessä olevien yritysten perusoikeuksia. Tältä osin puolueettomuusperiaate, joka kuuluu hyvää hallintoa koskevaan oikeuteen, on erotettava syyttömyysolettamasta (ks. vastaavasti tuomio 18.3.2021, Pometon v. komissio, C-440/19 P, EU:C:2021:214, 58 ja 59 kohta).

77 Perusoikeuskirjan 41 artiklassa vahvistetun hyvää hallintoa koskevan oikeuden mukaan jokaisella on oikeus muun muassa siihen, että Euroopan unionin toimielimet käsittelevät hänen asiansa puolueettomasti. Tämä puolueettomuusvaatimus kattaa yhtäältä subjektiivisen puolueettomuuden siinä mielessä, ettei yhdelläkään kyseessä olevan toimielimen jäsenistä, jonka hoidettavana asia on, saa olla ennakolta määritettyä kantaa tai henkilökohtaisia ennakkoluuloja, ja toisaalta objektiivisen puolueettomuuden siinä mielessä, että toimielimen on annettava riittävät takeet, jotta kaikki perustellut epäilykset voidaan tältä osin sulkea pois (ks. vastaavasti tuomio 18.3.2021, Pometon v. komissio, C-440/19 P, EU:C:2021:214, 58 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

78 Syyttömyysolettaman periaate on unionin oikeuden yleinen periaate, joka mainitaan perusoikeuskirjan 48 artiklan 1 kohdassa. Syyttömyysolettaman periaatetta sovelletaan – kun otetaan huomioon kyseessä olevien rikkomisten luonne sekä niihin liittyvien seuraamusten luonne ja ankaruus – yrityksiä koskevien kilpailusääntöjen rikkomiseen liittyviin menettelyihin, jotka voivat johtaa sakkojen tai uhkasakkojen määräämiseen (ks. vastaavasti tuomio 18.3.2021, Pometon v. komissio, C-440/19 P, EU:C:2021:214, 59 ja 60 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

79 Perusoikeuskirjan 48 artiklan, luettuna yhdessä Roomassa 4.11.1950 allekirjoitetun ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen (jäljempänä Euroopan ihmisoikeussopimus) 6 artiklan 2 ja 3 kappaleen kanssa, jotka on perusoikeuskirjan 52 artiklan 3 kohdan nojalla otettava huomioon tulkittaessa kyseistä 48 artiklaa, mukaisesti syyttömyysolettamaa koskevaa periaatetta loukataan, jos syytettyä koskevassa oikeusviranomaisen päätöksessä tai virallisessa lausumassa esitetään selvä lausuma siitä, että asianomainen henkilö on syyllistynyt kyseessä olevaan rikokseen, kun lopullista langettavaa tuomiota ei ole annettu. Tässä yhteydessä on korostettava oikeusviranomaisen käyttämien ilmaisujen sekä erityisten olosuhteiden, joissa ilmaisut on muotoiltu, ja kyseessä olevan menettelyn luonteen ja asiayhteyden merkitystä (ks. vastaavasti tuomio 18.3.2021, Pometon v. komissio, C-440/19 P, EU:C:2021:214, 61 ja 62 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

80 Näin ollen monitahoisissa rikosoikeudellisissa menettelyissä, joissa on useita epäiltyjä, joita vastaan ei voida käydä oikeutta yhdessä, saattaa olla välttämätöntä, että toimivaltaisen tuomioistuimen on syytettyjen syyllisyyden arvioimiseksi mainittava sellaisten kolmansien osallisuus, joita vastaan saatetaan myöhemmin käydä oikeutta erikseen. Kuitenkin jos kolmansien osallisuutta koskevia tosiseikkoja on esitettävä, asianomaisen tuomioistuimen pitäisi välttää antamasta enempää tietoja kuin on tarpeen siinä käytävässä oikeudenkäynnissä syytteessä olevien henkilöiden oikeudellisen vastuun arvioimiseksi. Lisäksi oikeusviranomaisten päätösten perustelut on muotoiltava siten, että vältetään asianomaisten kolmansien syyllisyyttä koskeva mahdollinen ennenaikainen ratkaisu, joka voi vaarantaa heitä vastaan erillisessä menettelyssä esitettävien syytteiden oikeudenmukaisen tutkimisen (tuomio 18.3.2021, Pometon v. komissio, C-440/19 P, EU:C:2021:214, 63 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

81 Nyt käsiteltävässä asiassa unionin yleinen tuomioistuin muistutti valituksenalaisen tuomion 283–286 kohdassa lähinnä syyttömyysolettaman periaatteesta ja oikeudesta hyvään hallintoon tämän tuomion 77 ja 78 kohdassa mainitun oikeuskäytännön mukaisesti.

82 Se katsoi valituksenalaisen tuomion 287 kohdassa, että kysymys siitä, onko komission mahdollinen objektiivisen puolueettomuuden puute, joka on voinut ilmetä siten, että HSBC-yhtiöiden syyttömyysolettamaa on loukattu antamalla sovintopäätös, voinut vaikuttaa riidanalaisen päätöksen lainmukaisuuteen, liittyy erottamattomasti kysymykseen siitä, voidaanko kyseisessä päätöksessä esitettyjä toteamuksia perustella asianmukaisesti komission toimittamilla todisteilla.

83 Tässä yhteydessä unionin yleinen tuomioistuin totesi kyseisen tuomion 289 ja 291 kohdassa viitaten erityisesti tuomioon Suiker Unie, että mahdolliseen komission objektiivisen puolueettomuuden puuttumiseen liittyvä sääntöjenvastaisuus voi aiheuttaa kyseisen päätöksen kumoamisen ainoastaan, jos näytetään toteen, että päätös olisi ollut sisällöltään erilainen, jos sääntöjenvastaisuutta ei olisi tapahtunut.

84 Valituksenalaisen tuomion 289 kohdassa unionin yleinen tuomioistuin totesi valvoessaan täysimääräisesti kyseisen päätöksen merkityksellisiä perusteluja, valituksenalaisen tuomion 288 kohdassa mainittuja seikkoja lukuun ottamatta, että komissio oli osoittanut oikeudellisesti riittävällä tavalla HSBC-yhtiöiden osallistuneen kyseiseen rikkomiseen. Se totesi näin ollen, ettei mikään antanut aihetta olettaa, että riidanalaisen päätöksen sisältö olisi ollut erilainen, jos sovintopäätöstä ei olisi tehty ennen riidanalaisen päätöksen tekemistä, ja hylkäsi tämän tuomion 75 kohdassa tiivistesti esitetyn kanneperusteen tehottomana.

85 Tällaista päättelyä rasittaa kuitenkin kaksi oikeudellista virhettä.

86 Yhtäältä unionin yleinen tuomioistuin ei ottanut huomioon tämän tuomion 76 kohdassa mainittua erottelua, joka on tehtävä syyttömyysolettaman ja hyvää hallintoa koskevan oikeuden välillä, koska se tarkasteli – kuten valituksenalaisen tuomion 287 kohdasta ja sitä seuraavista kohdista ilmenee – HSBC-yhtiöiden väitteitä syyttömyysolettaman loukkaamisesta pelkästään siitä näkökulmasta, että komissio ei ole objektiivisesti puolueeton. Kuten tämän tuomion 77 kohdasta ilmenee, objektiivisen puolueettomuuden vaatimus on kuitenkin vain yksi hyvää hallintoa koskevan oikeuden osatekijöistä.

87 Toisaalta unionin yleinen tuomioistuin teki oikeudellisen virheen myös, kun se katsoi lähinnä, että syyttömyysolettamaa koskevat sääntöjenvastaisuudet sovintopäätöksen tekemisen yhteydessä saattoivat johtaa riidanalaisen päätöksen kumoamiseen ainoastaan, jos osoitetaan, että riidanalainen päätös olisi ollut sisällöltään erilainen, jos näitä sääntöjenvastaisuuksia ei olisi tapahtunut.

88 Syyttömyysolettamaa, tulkittuna tämän tuomion 79 ja 80 kohdassa mainitulla tavalla, sovelletaan nimittäin myös silloin, kun komissio tekee kahden erillisen menettelyn jälkeen yhdestä ja samasta kartellista kaksi perättäistä päätöstä, joilla on eri adressaatit, eli yhtäältä sovintomenettelyn päätteeksi päätöksen, joka on osoitettu sovinnon tehneille yrityksille, ja toisaalta tavanomaisen menettelyn päätteeksi päätöksen, joka on osoitettu muille kartelliin osallistuneille yrityksille (ks. vastaavasti tuomio 18.3.2021, Pometon v. komissio, C-440/19 P, EU:C:2021:214, 64 kohta).

89 Tällaisessa ”sekamuotoiseksi” menettelyksi luonnehditussa tilanteessa, joka johtaa perättäisten päätösten tekemiseen, voi nimittäin olla objektiivisesti tarpeen, että komissio käsittelee sovintomenettelyn päättävässä päätöksessä tiettyjä tosiseikkoja ja menettelytapoja, jotka koskevat väitetyn kartellin osallistujia, jotka ovat tavanomaisen menettelyn kohteena. Komission tehtävänä on kuitenkin sovintomenettelyn päättävässä päätöksessä säilyttää syyttömyysolettama sellaisten yritysten osalta, jotka ovat kieltäytyneet sovinnosta ja ovat tavanomaisen menettelyn kohteena (ks. vastaavasti tuomio 18.3.2021, Pometon v. komissio, C-440/19 P, EU:C:2021:214, 65 kohta).

90 Valvoakseen, noudattaako komissio syyttömyysolettamaa, unionin tuomioistuinten on analysoitava sovintomenettelyn päättävää päätöstä ja sen perusteluja kokonaisuudessaan niiden erityisten olosuhteiden valossa, joissa päätös on tehty. Kyseisen päätöksen tiettyihin kohtiin sisältyvä nimenomainen viittaus väitetyn kartellin muiden osallistujien vastuun puuttumiseen jää vaille merkitystä, jos kyseisen päätöksen muut kohdat voidaan ymmärtää ennenaikaisena ilmauksena niiden vastuusta (tuomio 18.3.2021, Pometon v. komissio, C-440/19 P, EU:C:2021:214, 66 kohta).

91 Tästä seuraa, että koska HSBC-yhtiöt vetosivat unionin yleisessä tuomioistuimessa syyttömyysolettaman loukkaamiseen sovintopäätöksen tekemisen vuoksi, unionin yleinen tuomioistuin ei voinut tyytyä hylkäämään näitä väitteitä tehottomina sillä perusteella, ettei ollut osoitettu, että riidanalainen päätös olisi ollut sisällöltään erilainen, jos väitettyjä sääntöjenvastaisuuksia ei olisi tapahtunut.

92 Kun otetaan huomioon tämän tuomion 90 kohdassa todettu, unionin yleisen tuomioistuimen oli siis analysoitava sovintomenettelyn päättämisestä tehtyä päätöstä ja sen perusteluja kokonaisuudessaan niiden erityisten olosuhteiden valossa, joissa päätös tehtiin, valvoakseen, voitiinko tämä päätös ymmärtää HSBC-yhtiöiden vastuun ennenaikaiseksi ilmaisuksi, kuten kyseiset yhtiöt väittivät.

93 Kun unionin yleinen tuomioistuin katsoi, että syyttömyysolettamaa koskevat sääntöjenvastaisuudet sovintopäätöksen tekemisen yhteydessä saattoivat johtaa riidanalaisen päätöksen kumoamiseen ainoastaan, jos osoitetaan, että riidanalainen päätös olisi ollut sisällöltään erilainen, jos näitä sääntöjenvastaisuuksia ei olisi tapahtunut, se sovelsi näin ollen virheellistä arviointiperustetta, minkä vuoksi se ei tutkinut sitä, oliko sovintopäätöksen tekeminen loukannut syyttömyysolettaman kunnioittamista menettelyssä, jonka päätteeksi riidanalainen päätös tehtiin.

94 Tältä osin komissio ei voi väittää, että unionin yleisen tuomioistuimen valituksenalaisessa tuomiossa noudattama lähestymistapa oli erityisesti tuomiosta Suiker Unie seuraavan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukainen.

95 Kuten julkisasiamies totesi ratkaisuehdotuksensa 60–62 kohdassa, se, että komissio on loukannut puolueettomuusperiaatetta ja syyttömyysolettamaa käsiteltävässä asiassa kyseessä olevassa ”sekamuotoisessa” menettelyssä, merkitsee riittävän vakavaa rikkomista, joka voi tehdä riidanalaisen päätöksen tekemiseen johtaneesta menettelystä kokonaisuudessaan virheellisen. Tällaista sääntöjenvastaisuutta, joka johtaa kyseisessä menettelyssä taattujen asianomaisten yritysten perusoikeuksien loukkaamiseen, ei voida verrata sellaisiin virheisiin, joiden vakavuus voi todennäköisesti vaikuttaa vain vähän lopulliseen päätökseen, kuten tuomion Suiker Unie antamiseen johtaneessa asiassa, joka ei sitä paitsi koskenut ”sekamuotoista” menettelyä.

96 Mitätöimättä syyttömyysolettaman koko sisältöä unionin yleinen tuomioistuin ei siis voinut vapautua velvollisuudesta tutkia sovintopäätöksen sisältö määrittääkseen, oliko kyseinen päätös kyseisen periaatteen mukainen, sillä perusteella, ettei ollut osoitettu, että riidanalainen päätös olisi ollut sisällöltään erilainen, jos sovintopäätöstä ei olisi tehty.

97 Edellä esitetyn perusteella ensimmäinen valitusperuste on hyväksyttävä.

Toinen valitusperuste

Asianosaisten lausumat

98 HSBC-yhtiöt, joita väliintulijat tukevat, väittävät, että unionin yleinen tuomioistuin teki oikeudellisen virheen todetessaan, että 19.3.2007 toteutettu yritys manipuloida kolmen kuukauden euriboria (Euribor-3M) kuului SEUT 101 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun tarkoitukseen perustuvan rikkomisen määritelmän piiriin.

99 Ne väittävät erityisesti, että unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön valossa unionin yleinen tuomioistuin katsoi virheellisesti valituksenalaisen tuomion 101 ja 102 kohdassa, että pelkkä se mahdollisuus, että kyseisen manipuloinnin osapuolet tarjoavat kilpailijoitaan parempia ehtoja, riitti sen toteamiseen, että mainittu manipulointi oli riittävän vahingollista kilpailulle, jotta kyse oli tarkoitukseen perustuvasta rikkomisesta. Tietojen epäsymmetria, johon unionin yleinen tuomioistuin viittaa, olisi voinut rajoittaa tai vääristää tavanomaista kilpailua euromääräisten korkojohdannaisten kiinteillä ja/tai vaihtelevilla koroilla vain, jos välittäjät pystyivät ja haluisivat tämän tietojen epäsymmetrian perusteella tarjota kilpailukykyisempiä korkoja. Teoreettinen kapasiteetti tarjota kilpailukykyisempiä korkoja ei osoita, että 19.3.2007 toteutettu manipulointi olisi itsessään haitallista normaalin kilpailun toiminnalle euromääräisten korkojohdannaisten alalla.

100 Komissio ei näin ollen tutkinut väitetiedoksiannossa eikä riidanalaisessa päätöksessä kysymystä siitä, oliko tietoisuus 19.3.2007 toteutetusta manipuloinnista kannustanut välittäjiä tarjoamaan kilpailijoitaan kilpailukykyisempiä korkoja.

101 HSBC-yhtiöt ovat esittäneet tältä osin todisteen eli HSBC-yhtiöiden asiantuntijalausunnon, jota komissio ei ole riitauttanut. Unionin yleisen tuomioistuimen valituksenalaisen tuomion 101 kohdassa esittämä toteamus, jonka mukaan tämä todiste sisältää vain yleisluonteisia huomautuksia, merkitsee kyseisen todisteen huomioon ottamista ilmeisen vääristyneellä tavalla. Unionin yleisellä tuomioistuimella ei missään tapauksessa ole mitään todisteita, jotka osoittaisivat tai edes viittaisivat siihen, että kolmen kuukauden euriborkoron manipulointiin osallistuneita välittäjiä olisi kannustettu tarjoamaan kilpailukykyisempiä korkoja. Unionin yleinen tuomioistuin näyttää olettavan valituksenalaisen tuomion 103 kohdassa, että oli riittävää todeta, että oli osallistuvien välittäjien edun mukaista muuttaa niiden kaupankäyntipositioita, kun otetaan huomioon se, että ne olivat tietoisia kyseisestä manipuloinnista. Niiden mukaan on päinvastoin niin, ettei välittäjiä kannustettu mukauttamaan hintojaan kyseisen manipuloinnin huomioon ottamiseksi.

102 Näin ollen unionin yleinen tuomioistuin teki HSBC-yhtiöiden mukaan valituksenalaisen tuomion 111 kohdassa oikeudellisen virheen todetessaan, että 19.3.2007 toteutettu manipulointi oli tarkoitukseen perustuva kilpailunrajoitus.

103 Komission mukaan tämä valitusperuste on tehoton.

Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta

104 Aluksi on hylättävä komission väite, jonka mukaan tämä kanneperuste on tehoton. On totta, että kyseinen valitusperuste koskee lähinnä valituksenalaisen tuomion 101 ja 102 kohtaa, joissa unionin yleinen tuomioistuin hylkäsi tietyt väitteet, jotka HSBC-yhtiöt olivat esittäneet riitauttaakseen 19.3.2007 toteutetun euriborin manipuloinnin luonnehtimisen tarkoitukseen perustuvaksi kilpailunrajoitukseksi. Kyseinen valitusperuste koskee kuitenkin laajemmin sitä, oliko unionin yleisellä tuomioistuimella oikeus katsoa kyseisen tuomion 85 kohdassa ja sitä seuraavissa kohdissa esitetyn arviointinsa päätteeksi, että kyseinen manipulointi oli riittävän vahingollista kilpailulle, kun otetaan huomioon se HSBC-yhtiöiden mainitsema seikka, ettei asianomaisilla välittäjillä ollut mitään intressiä tarjota kilpailijoitaan kilpailukykyisempiä korkoja.

105 Toisessa valitusperusteessaan HSBC-yhtiöt väittävät siis lähinnä, että unionin yleinen tuomioistuin teki oikeudellisen virheen vahvistaessaan komission suorittaman kyseistä manipulointia koskevan luonnehdinnan tarkoitukseen perustuvaksi rikkomiseksi.

106 Tästä on muistutettava, että unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan keskeinen oikeudellinen kriteeri sen määrittämiseksi, sisältääkö sopimus tarkoitukseen perustuvan kilpailunrajoituksen, on sen toteaminen, että tällainen sopimus on itsessään riittävän vahingollinen kilpailulle, jotta voidaan katsoa, ettei ole tarpeen selvittää sen vaikutuksia (tuomio 26.11.2015, Maxima Latvija, C-345/14, EU:C:2015:784, 20 kohta ja tuomio 2.4.2020, Budapest Bank, C-228/18, EU:C:2020:265, 37 kohta).

107 Sen arvioimiseksi, onko yritysten välinen sopimus tai yritysten yhteenliittymän päätös siinä määrin riittävän vahingollinen kilpailulle, että sitä voidaan pitää SEUT 101 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuna ”tarkoitukseen perustuvana” kilpailunrajoituksena, on tarkasteltava sen lausekkeiden sisältöä, tavoitteita, jotka sillä pyritään saavuttamaan, sekä sen taloudellista ja

oikeudellista asiayhteyttä. Kyseistä asiayhteyttä arvioitaessa on myös otettava huomioon sopimuksen tai päätöksen kohteena olevien tavaroiden tai palvelujen luonne sekä kysymyksessä olevien markkinoiden toimintaan ja rakenteeseen liittyvät tosiasialliset olosuhteet (tuomio 2.4.2020, Budapest Bank ym., C-228/18, EU:C:2020:265, 51 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

108 Nyt käsiteltävässä asiassa unionin yleisen tuomioistuimen valituksenalaisen tuomion 85–90 kohdassa esittämistä tosiseikkoja koskevista toteamuksista ilmenee, että 19.3.2007 toteutettu manipulaatio muodostui matalien kolmen kuukauden euribor-korkonoteerauksien esittämisestä kyseisen koron tason alentamiseksi kyseisenä päivänä voittojen saamiseksi eräästä euromääräisten korkojohdannaisten ryhmästä eli kolmen kuukauden euriboriin sidotuista korkofutuureista (”future”). Kyseisten toteamuksien mukaan, joita HSBC-yhtiöt eivät ole kiistäneet, kyseinen manipulointi muodostui merkittävän ”ostajariskin” kerryttämisestä, jonka perusteella pankille siis maksetaan kiinteä korko ja se maksaa vaihtuvan koron, ja vaihtuvan koron tason laskemisesta johdannaisten maturiteettipäivänä yhdenmukaistetun menettelytavan avulla.

109 Valituksenalaisen tuomion 92 ja 93 kohdassa unionin yleinen tuomioistuin otti tämän tuomion 107 kohdassa mainitun oikeuskäytännön mukaisesti huomioon komission riidanalaisessa päätöksessä esittämät toteamukset euromääräisten korkojohdannaisten markkinoiden toiminnasta ja kassavirtojen määräytymisestä näillä markkinoilla. Se totesi näin ollen, että euromääräisten korkojohdannaisten vaihtuvakorkoisen osan perusteella maksettavat käteissuoritukset määräytyivät suoraan euriborin, jota 19.3.2007 toteutettu manipulointi koski, perusteella ja että sillä oli merkitystä myös euromääräisten korkojohdannaisten kiinteäkorkoisen osan perusteella maksettavien käteissuoritusten määrittelyssä.

110 Kyseisistä valituksenalaisen tuomion kohdista ilmenee, että komission suorittama kyseisen manipuloinnin luonnehdinta tarkoitukseen perustuvaksi rikkomiseksi perustui lähinnä kilpailunrajoitukseen, joka johtui tietojen epäsymmetriasta markkinatoimijoiden välillä, koska yhtäältä manipulointiin osallistujilla oli paremmat mahdollisuudet tietää etukäteen tietyllä tarkkuudella taso, jolle niiden kilpailijat, jotka toimivat salaisessa yhteistyössä, vahvistavat euriborin tai jolle niiden pitäisi se vahvistaa, ja toisaalta ne tiesivät, oliko euribor tiettynä päivänä vahvistettu keinotekoiselle tasolle vai ei.

111 On todettava, että unionin yleinen tuomioistuin saattoi perustellusti päätellä, että näillä perusteilla luonnehdinta tarkoitukseen perustuvaksi kilpailunrajoitukseksi voitiin hyväksyä 19.3.2007 toteutetun manipuloinnin osalta.

112 Valituksenalaisen tuomion 59–67 kohdasta ilmenee, että unionin yleinen tuomioistuin tukeutui perustellusti kilpailijoiden välistä tietojenvaihtoa koskevaan unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöön.

113 Kyseisen oikeuskäytännön mukaan perusteita, jotka koskevat yhteensovittamista ja yhteistyötä, jotka ovat yhdenmukaistetun menettelytavan edellytyksiä, on tarkasteltava sellaisesta perussopimuksen kilpailua koskeville määräyksille ominaisesta näkökulmasta, jonka mukaan jokaisen talouden toimijan on itsenäisesti päätettävä toimintalinjasta, jota se aikoo noudattaa sisämarkkinoilla (tuomio 19.3.2015, Dole Food ja Dole Fresh Fruit Europe v. komissio, C-286/13 P, EU:C:2015:184, 119 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

114 Vaikka tämä itsenäisyysvaatimus ei suljekaan pois talouden toimijoiden oikeutta sopeutua järkevästi kilpailijoidensa todettuun tai odotettuun markkinakäyttäytymiseen, sen kanssa on kuitenkin ehdottomasti ristiriidassa se, että tällaiset toimijat olisivat keskenään minkäänlaisessa suorassa tai epäsuorassa yhteydessä niin, että yhteydenpito voi joko vaikuttaa jonkin tosiasiallisen tai mahdollisen kilpailijan markkinakäyttäytymiseen tai paljastaa tällaiselle kilpailijalle sen, kuinka toimija on päättänyt käyttäytyä tai aikoo käyttäytyä markkinoilla, kun yhteydenpidon tarkoituksena tai vaikutuksena on sellaisten kilpailuolosuhteiden muodostuminen, jotka eivät vastaisi tavanomaisia olosuhteita kyseisillä markkinoilla, ja kun otetaan huomioon tarjottujen tavaroiden tai palveluiden luonne, yritysten merkittävyys ja lukumäärä sekä kyseisten markkinoiden laajuus (tuomio 19.3.2015, Dole Food ja Dole Fresh Fruit Europe v. komissio, C-286/13 P, EU:C:2015:184, 120 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

115 Unionin tuomioistuin on siten todennut, että kilpailijoiden välillä tehtävä tietojenvaihto voi olla kilpailusääntöjen vastaista, jos se alentaa kyseessä olevien markkinoiden toimintaan liittyvän epävarmuuden astetta tai poistaa tämän epävarmuuden kokonaan ja tämän vuoksi rajoittaa yritysten välistä kilpailua (tuomio 19.3.2015, Dole Food ja Dole Fresh Fruit Europe v. komissio, C-286/13 P, EU:C:2015:184, 121 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

116 Etenkin sellaisen tietojenvaihdon tarkoituksen on katsottava olevan kilpailunvastainen, joka on omiaan poistamaan epävarmuuden asianomaisten väliltä sen suhteen, minä ajankohtana, missä laajuudessa ja millä tavoin asianomaiset yritykset toteuttavat markkinakäyttäytymisen mukautuksen (tuomio 19.3.2015, Dole Food ja Dole Fresh Fruit Europe v. komissio, C-286/13 P, EU:C:2015:184, 122 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

117 Kuten unionin yleinen tuomioistuin totesi valituksenalaisen tuomion 95–97 kohdassa, 19.3.2007 toteutetusta manipuloinnista seuraava tietojen epäsymmetria ei käsiteltävässä asiassa vastannut relevanttien markkinoiden tavanomaisia olosuhteita, koska se koski euromääräisten korkojohdannaisten markkinoilla vallitsevan kilpailun kannalta olennaista muuttujaa eli vaihtuvaa korkoa, jolla on merkitystä kyseisten markkinoiden kassavirtojen määrittämiseksi. Tämä manipulointi näin ollen poisti epävarmuuden kartelliin osallistuneiden yritysten väliltä sen suhteen, minä ajankohtana, missä laajuudessa ja millä tavoin ne toteuttavat markkinakäyttäytymisen mukautuksen, niiden kilpailijoiden vahingoksi, joille ei ollut ilmoitettu tästä manipuloinnista. Unionin yleinen tuomioistuin totesi tältä osin erityisesti HSBC-yhtiöiden osalta, että kun välittäjät neuvottelivat kyseessä olevien sopimusten kiinteäkorkoisesta osasta, ne saattoivat tehdä sen tietoisina siitä, että vaihtuva korko olisi matala.

118 Mainittu manipulointi alensi siten kyseisten markkinoiden toimintaan liittyvän epävarmuuden astetta tai poisti tämän epävarmuuden kokonaan ja tämän vuoksi rajoitti yritysten välistä kilpailua, joten unionin yleinen tuomioistuin saattoi perustellusti katsoa, että manipulointi oli riittävän vahingollista kilpailulle, jotta sitä voitiin pitää tarkoitukseen perustuvana rikkomisena.

119 Tällaista päätelmää ei voida kyseenalaistaa HSBC-yhtiöiden väitteellä, jonka mukaan – toisin kuin unionin yleinen tuomioistuin totesi valituksenalaisen tuomion 96 kohdassa – kartellin osallistujien intressissä ei ollut tarjota kilpailijoita kilpailukykyisempiä korkoja, kun ne tiesivät, että kyseisiin sopimuksiin perustuva kassavirta olisi positiivinen.

120 Kuten unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä ilmenee, yhdenmukaistetulla menettelytavalla voi olla kilpailunvastainen tarkoitus, vaikka sillä ei ole välitöntä yhteyttä kuluttajahintoihin. SEUT 101 artiklan 1 kohdan sanamuodon perusteella ei nimittäin voida katsoa, että ainoastaan sellaiset yhdenmukaistetut menettelytavat olisivat kiellettyjä, jotka vaikuttaisivat välittömästi

loppukuluttajien maksamiin hintoihin. SEUT 101 artiklan 1 kohdan a alakohdasta käy päinvastoin ilmi, että yhdenmukaistettu menettelytapa voi olla tarkoitukseltaan kilpailunvastainen, jos sillä ”suoraan tai välillisesti vahvistetaan osto- tai myyntihintoja taikka muita kauppaehtoja” (ks. vastaavasti tuomio 19.3.2015, Dole Food ja Dole Fresh Fruit Europe v. komissio, C-286/13 P, EU:C:2015:184, 123 ja 124 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

121 Joka tapauksessa SEUT 101 artikla, sen enempää kuin muutkaan perussopimuksen kilpailusäännöt, ei ole tarkoitettu yksinomaan kilpailijoiden tai kuluttajien välittömien intressien suojelemiseen vaan sillä pyritään suojelemaan myös markkinoiden rakennetta ja siten kilpailua sinänsä. Siihen toteamukseen, että yhdenmukaistetun menettelytavan tarkoitus on kilpailunvastainen, ei näin ollen vaadita sitä, että kyseisellä menettelytavalla on välitön yhteys kuluttajahintoihin (ks. analogisesti tuomio 19.3.2015, Dole Food ja Dole Fresh Fruit Europe v. komissio, C-286/13 P, EU:C:2015:184, 125 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

122 Nyt käsiteltävässä asiassa HSBC-yhtiöt eivät ole kiistäneet sitä, että – kuten unionin yleinen tuomioistuin totesi valituksenalaisen tuomion 100 ja 101 kohdassa – euromääräisten korkojohdannaisten markkinoiden kassavirta perustuu euromääräisen korkojohdannaisen kiinteäkorkoisen osan ja vaihtuvakorkoisen osan perusteella maksettavien maksujen nettoutukseen. Unionin yleinen tuomioistuin totesi näin ollen perustellusti, että sisäpiiritieto merkityksellisinä päivinä sovellettavasta vaihtuvasta korosta saattoi rikkomiseen osallistuneiden pankkien välittäjät asemaan, jossa ne voivat määritellä kiinteän koron, jota tarjoamalla ne voivat varmistua euromääräisten korkojohdannaisten tuottavuudesta.

123 Kun otetaan huomioon muun muassa tämän tuomion 116 kohdassa mainittu unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntö, tällainen toteamus oli riittävä sen toteamiseen, että kyse oli käyttäytymisestä, joka liittyi kilpailuprosessin muuttumiseen euromääräisten korkojohdannaisten markkinoilla, eikä tältä osin ole tarpeen määrittää, oliko asianomaisilla välittäjillä taloudellinen intressi vahvistaa vaihtuva korko tietylle tasolle.

124 Unionin yleisen tuomioistuimen toteamuksista, joita HSBC-yhtiöt eivät ole kiistäneet, ilmenee, että euromääräisten korkojohdannaisten markkinoiden toiminnan vuoksi vaihtuvan koron vahvistaminen matalammaksi selittyy yksinomaan asianomaisten välittäjien taloudellisella intressillä olla kilpailematta laadulla. Kun ne sopivat sellaisen muuttujan tasosta, joka voi määrittää euromääräisten korkojohdannaisten kiinteän koron, ne tietoisesti korvasivat kilpailun riskin keskinäisellä käytännön yhteistyöllään, mitä voidaan luonnehtia tarkoitukseen perustuvaksi kilpailunrajoitukseksi.

125 Näin ollen ilman, että olisi tarpeen lausua väitteestä, jonka mukaan unionin yleinen tuomioistuin otti HSBC-yhtiöiden esittämät todisteet huomioon vääristyneellä tavalla, on todettava, ettei unionin yleinen tuomioistuin tehnyt mitään oikeudellista virhettä, kun se totesi valituksenalaisen tuomion 111 kohdassa, että 19.3.2007 toteutettu manipulointi oli SEUT 101 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu tarkoitukseen perustuva kilpailunrajoitus.

126 Toinen valitusperuste on näin ollen hylättävä perusteettomana.

Kolmas valitusperuste

Asianosaisten lausumat

127 Kolmannessa valitusperusteessaan HSBC-yhtiöt riitauttavat väliintulijoiden tukemina unionin yleisen tuomioistuimen valituksenalaisen tuomion 149–160 kohdassa esittämän arvioinnin, joka koski mediaanihinnoista (”mids”) 14.2. ja 16.2.2007 käytyjä keskusteluja.

128 Unionin yleinen tuomioistuin teki niiden mukaan oikeudellisen virheen erityisesti valituksenalaisen tuomion 154 ja 157–160 kohdassa tutkiessaan niiden argumentteja, jotka koskivat kyseisiä hintoja koskevien tietojen vaihtojen kilpailua edistäviä vaikutuksia, niin kutsutun liitännäisrajoituksia koskevan teorian valossa. Unionin yleisen tuomioistuimen olisi nimittäin pitänyt viitata pikemminkin tarkoitukseen perustuvan kilpailunrajoituksen käsitettä koskevaan oikeuskäytäntöön, minkä seurauksena se olisi analysoinut mainittuja argumentteja kyseessä olevan menettelyn taloudellisessa ja oikeudellisessa asiayhteydessä.

129 HSBC-yhtiöt ja komissio eivät ole vedonneet unionin yleisessä tuomioistuimessa kyseiseen teoriaan, jolla ei ole HSBC-yhtiöiden mukaan merkitystä nyt käsiteltävässä asiassa. Mainitussa teoriassa viitataan pikemminkin toimintaan, joka liittyy tiettyyn liiketoimeen tai kaupalliseen toimintaan markkinoilla, kuten yrityksen myyntiin tai franchising-sopimuksen tekemiseen. Kyseinen teoria ei myöskään ole ainoa tapaus, jossa on mahdollista arvioida väitettä, joka koskee sitä, edistääkö tietty käyttäytyminen kilpailua.

130 HSBC-yhtiöt väittävät vastauskirjelmässään, että unionin tuomioistuin on valituksen tekemisen jälkeen vahvistanut 30.1.2020 antamassaan tuomiossa Generics (UK) ym. (C-307/18, EU:C:2020:52, 103 kohta) ja 2.4.2020 antamassaan tuomiossa Budapest Bank ym. (C-228/18, EU:C:2020:265, 74, 75, 81 ja 82 kohta), että kun sopimuksen osapuolet vetoavat kyseiseen sopimukseen liittyviin kilpailua edistäviin vaikutuksiin, ne on tämän sopimuksen asiayhteyden osatekijöinä otettava asianmukaisesti huomioon luonnehdittaessa se tarkoitukseen perustuvaksi kilpailunrajoitukseksi.

131 HSBC-yhtiöt arvostelevat näin ollen unionin yleistä tuomioistuinta siitä, ettei se ottanut huomioon mediaanihintoja koskevien keskustelujen kilpailua edistäviä vaikutuksia asiayhteyden kannalta merkityksellisenä seikkana, koska se katsoi virheellisesti, ettei näillä vaikutuksilla ollut merkitystä SEUT 101 artiklan 1 kohdan yhteydessä muutoin kuin niin kutsutun liitännäisrajoituksia koskevan teorian yhteydessä.

132 HSBC-yhtiöiden mukaan niiden asiantuntijalausunnossa on kuitenkin osoitettu kyseisten keskustelujen kilpailua edistävät vaikutukset. Tämä todiste täyttää 30.1.2020 annetusta tuomiosta Generics (UK) ym. (C-307/18, EU:C:2020:52, 103 kohta) ilmenevät vaatimukset, joten unionin yleinen tuomioistuin teki virheen, kun se ei tutkinut sitä. Unionin yleinen tuomioistuin ei myöskään yksilöinyt mitään muuta seikkaa, joka osoittaisi vakaan ja luotettavan kokemuksen sen osoittamiseksi, että mediaanihintoja koskeva tietojenvaihto oli luonteeltaan riittävän vahingollista kilpailulle.

133 Komissio väittää unionin yleisen tuomioistuimen todenneen perustellusti, että mediaanihintoja koskeva tietojenvaihto merkitsee SEUT 101 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua tarkoitukseen perustuvaa rikkomista. HSBC-yhtiöiden väitteet perustuvat sen mukaan valituksenalaisen tuomion osittaiseen ja virheelliseen tulkintaan.

134 Komission mukaan unionin yleinen tuomioistuin vastasi kyseisen tuomion 128–139 kohdassa HSBC-yhtiöiden väitteisiin, joiden mukaan mediaanihintoja koskevalla tietojenvaihdolla on kilpailua edistäviä vaikutuksia, ja vahvisti komission toteamuksen siitä, että kyseiset hinnat vastaavat välittäjän yksilöllistä käsitystä markkinahinnasta. Tämän jälkeen unionin yleinen tuomioistuin tutki valituksenalaisen tuomion 128–148 kohdassa, joita HSBC-yhtiöt eivät ole komission mukaan riitauttaneet, missä määrin mediaanihinnat olivat merkityksellisiä euromääräisten korkojohdannaisten alalla sovellettavien hintojen vahvistamisen kannalta, ja syitä, joiden vuoksi kyseessä oleva tietojenvaihto, erityisesti 14.2. ja 16.2.2007 tapahtunut tietojenvaihto, muodosti tarkoitukseen perustuvan rikkomisen. Tässä yhteydessä unionin yleinen tuomioistuin arvioi tätä tietojenvaihtoa valituksenalaisen tuomion 154 ja 157–160 kohdassa liitännäisrajoituksia koskevan teorian valossa todettuaan, että kyseinen tietojenvaihto kuului SEUT 101 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan. Komission mukaan HSBC-yhtiöt eivät riitauta tätä päättelyä.

135 HSBC-yhtiöiden väitteet, joiden mukaan unionin yleinen tuomioistuin teki oikeudellisen virheen, kun se taloudellista ja oikeudellista asiayhteyttä arvioidessaan ei ottanut huomioon riidanalaisen tietojenvaihdon kilpailua edistäviä seikkoja, ovat komission mukaan joka tapauksessa perusteettomia. Kyseisten väitteiden perusteella ei nimittäin voida kohtuudella epäillä kyseisen tietojenvaihdon riittävää vahingollisuutta kilpailulle, jotta sitä voitaisiin pitää tarkoitukseen perustuvana kilpailunrajoituksena.

136 Komissio väittää vastauskirjelmässään, että 30.1.2020 annettu tuomio Generics (UK) ym. (C-307/18, EU:C:2020:52) ja 2.4.2020 annettu tuomio Budapest Bank ym. (C-228/18, EU:C:2020:265) eivät tue HSBC-yhtiöiden väitettä. Lisäksi komission mukaan HSBC-yhtiöt viittaavat turhaan asiantuntijalausuntoonsa, koska valituksenalaisen tuomion 101 kohdassa on perustellusti suljettu pois tämän lausunnon merkityksellisyys. Toisin kuin kyseiset yhtiöt väittävät, komissio ei ole myöskään luonnehtinut uudelleen riidanalaista tietojenvaihtoa, vaan se tukeutuu unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöön, joka koskee menettelytapoja, jotka ovat omiaan poistamaan kilpailijoiden epävarmuuden astetta markkinoilla. Vaikka unionin tuomioistuin toteaisi, että unionin yleinen tuomioistuin teki oikeudellisen virheen, kun se ei ottanut huomioon kilpailua edistäviä vaikutuksia, kyseinen toteamus ei voisi johtaa valituksenalaisen tuomion kumoamiseen. HSBC-yhtiöiden sen väitteen perusteella, jonka mukaan kyseinen tietojenvaihto on kilpailua edistävää, ei nimittäin voida järkevästi epäillä komission toteamusta siitä, että tietojenvaihdon tarkoituksena oli vääristää kilpailua.

Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta

137 Unionin yleinen tuomioistuin totesi tämän valitusperusteen kohteena olevasta mediaanihintoja koskevasta tietojenvaihdosta valituksenalaisen tuomion 138 kohdassa, ettei komissio ollut tehnyt mitään virhettä todetessaan, että 14.2. ja 16.2.2007 käytyihin keskusteluihin sisältyneellä tietojenvaihdolla oli kilpailua rajoittava tarkoitus.

138 Tässä valitusperusteessa HSBC-yhtiöt väittävät, että unionin yleinen tuomioistuin sovelsi virheellistä arviointiperustetta hylätäkseen niiden väitteet, jotka koskevat kyseisen tietojenvaihdon kilpailua edistäviä vaikutuksia ja jotka voivat kyseenalaistaa niiden luonnehdinnan tarkoitukseen perustuvaksi kilpailunrajoitukseksi. Ne arvostelevat unionin yleistä tuomioistuinta lähinnä siitä, että se tukeutui niin sanottuun liitännäisrajoituksia koskevaan teoriaan, joka perustuu muun muassa 11.7.1985 annettuun tuomioon Remia ym. v. komissio (42/84, EU:C:1985:327) ja 11.9.2014 annettuun tuomioon MasterCard ym. v. komissio (C-382/12 P, EU:C:2014:2201).

139 Unionin tuomioistuin on todennut tältä osin, että kun sopimuksen osapuolet vetoavat kyseiseen sopimukseen liittyviin kilpailua edistäviin vaikutuksiin, ne on tämän sopimuksen asiayhteyden osatekijöinä otettava asianmukaisesti huomioon luonnehdittaessa se tarkoitukseen perustuvaksi kilpailunrajoitukseksi siltä osin kuin ne voivat saattaa kyseenalaiseksi kokonaisarvioinnin, joka koskee kyseessä olevan kollusiivisen käytännön riittävää vahingollisuutta kilpailulle, ja näin ollen sen luonnehdinnan tarkoitukseen perustuvaksi kilpailunrajoitukseksi (tuomio 30.1.2020 Generics (UK) ym., C-307/18, EU:C:2020:52, 103 kohta).

140 Koska mainittujen kilpailua edistävien vaikutusten huomioonottamisen tarkoituksena ei ole mitenkään estää luonnehtiminen SEUT 101 artiklan 1 kohdassa tarkoitetuksi ”kilpailunrajoitukseksi” vaan pelkästään arvioida kyseisen menettelytavan objektiivista vakavuutta ja näin ollen määritellä sitä koskevat todistuskeinot, se ei ole millään tavoin ristiriidassa unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön kanssa, jonka mukaan unionin kilpailuoikeudessa ei tunneta ”rule of reason -sääntöä”, jonka mukaan sopimuksen kilpailua edistäviä ja rajoittavia vaikutuksia on punnittava keskenään, kun se luonnehditaan SEUT 101 artiklan 1 kohdassa tarkoitetuksi ”kilpailunrajoitukseksi” (tuomio 30.1.2020 Generics (UK) ym., C-307/18, EU:C:2020:52, 104 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

141 Tästä oikeuskäytännöstä ilmenee, että unionin yleinen tuomioistuin teki oikeudellisen virheen, kun se totesi valituksenalaisen tuomion 154 kohdassa, että rajoituksia, jotka liittyvät päätoimintaan, lukuun ottamatta mahdolliset kilpailua edistävät vaikutukset voidaan ottaa huomioon ainoastaan arvioitaessa SEUT 101 artiklan 3 kohdassa määrättyä.

142 Näin tehdessään unionin yleinen tuomioistuin sovelsi virheellistä arviointiperustetta, kun se totesi valituksenalaisen tuomion 155 kohdassa, että HSBC-yhtiöiden on siten tullut joko osoittaa, että mediaanihintoja koskevat keskustelut liittyivät suoraan euromääräisten korkojohdannaisten markkinoiden toimintaan ja olivat välttämättömiä niiden kannalta tai että keskustelut täyttivät SEUT 101 artiklan 3 kohdassa vahvistetut edellytykset.

143 Tällainen virhe johti siihen, ettei se tutkinut niitä HSBC-yhtiöiden väitteitä, jotka koskivat mediaanihintoja koskevan tietojenvaihdon kilpailua edistäviä vaikutuksia, vaikka kyseiset yhtiöt olivat vedonneet niihin kyseenalaistaakseen kyseisen tietojenvaihdon luonnehdinnan tarkoitukseen perustuvaksi kilpailunrajoitukseksi.

144 Kolmas valitusperuste on näin ollen hyväksyttävä.

Neljäs valitusperuste

Asianosaisten lausumat

145 Kyseisellä valitusperusteella HSBC-yhtiöt arvostelevat valituksenalaisen tuomion 164 kohtaa, jossa unionin yleinen tuomioistuin totesi, että 12.2.2007 käyty keskustelu liittyi 19.3.2007 toteutettuun euriborin manipulointiin ja oli tällä perusteella osa SEUT 101 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua rikkomista, samoin kuin 16.2.2007 käyty keskustelu siltä osin kuin siinä vaihdettiin tietoja mediaanihinnoista. Kun unionin yleinen tuomioistuin tukeutui pelkästään tähän perusteeseen todetessaan, ettei ollut tarpeen tutkia, voitiinko 12.2. ja 16.2.2007 käytyjä keskusteluja luonnehtia myös tarkoitukseen perustuvaksi rikkomiseksi, se otti sille esitetyt todisteet niiden mukaan huomioon selvästi vääristyneellä tavalla.

146 HSBC-yhtiöt väittävät, että 12.2.2007 käyty keskustelu kattoi kaksi erillistä keskustelua kyseisten kahden välittäjän välillä, minkä vuoksi kyseiset yhtiöt erottivat kumoamiskanteessaan nämä kaksi keskustelua toisistaan. Jos unionin yleinen tuomioistuin olisi käsitellyt ensimmäistä keskustelua asianmukaisesti jälkimmäisestä keskustelusta erillisenä, se olisi väistämättä todennut, ettei ensimmäisellä keskustelulla rikottu SEUT 101 artiklaa.

147 Siltä osin kuin kyse on 16.2.2007 käydystä keskustelusta, unionin yleinen tuomioistuin teki niiden mukaan edellisessä kohdassa mainitun kaltaisen oikeudellisen virheen ja arviointivirheen, koska kyseisenä päivänä käytiin kaksi erillistä keskustelua, joista ensimmäinen koski mediaanihintoja ja toinen aikaisempaa yksittäistä liiketointa ja nykyistä kaupankäyntipositiota. Kuten unionin yleinen tuomioistuin itsekin totesi valituksenalaisen tuomion 124 kohdassa, ensimmäinen keskustelu on ollut ensimmäisen kumoamisperusteen toisessa osassa esitetyn ensimmäisen väitteen kohteena ja toinen keskustelu on tämän osan toisen väitteen kohteena. Kumoamiskanteessa esitetyistä syistä kyseinen toinen keskustelu ei ole omiaan rajoittamaan tai vääristämään kilpailua.

148 Komissio katsoo, että tämä valitusperuste on tehoton ja joka tapauksessa perusteeton.

Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta

149 Tässä valitusperusteessa HSBC-yhtiöt arvostelevat valituksenalaisen tuomion 164 kohtaa, jossa unionin yleinen tuomioistuin totesi lähinnä, että 12.2. ja 16.2.2007 käydyt keskustelut liittyivät 19.3.2007 toteutettuun manipulointiin tai koskivat mediaanihintoja, mikä oikeutti sen, että komissio oli perustellusti pitänyt näitä keskusteluja tarkoitukseen perustuvana kilpailunrajoituksena. Ne väittävät, että kyseistä toteamusta rasittaa se, että selvitysaineisto on otettu huomioon vääristyneellä tavalla.

150 Tältä osin on todettava, että tämä valitusperuste on tehoton, kuten komissio esittää.

151 Vaikka oletettaisiin, että – kuten HSBC-yhtiöt väittävät – 12.2. ja 16.2.2007 käydyt keskustelut olisi ymmärrettävä siten, että ne kattoivat useita aiheita, joista osa ei koskenut 19.3.2007 toteutettua manipulointia tai mediaanihintoja, kyseiset yhtiöt eivät kiistä sitä, että näillä keskusteluilla oli ainakin osittain kilpailunvastainen tarkoitus, joka liittyi tähän manipulointiin.

152 Näin ollen tämä valitusperuste ei voi johtaa valituksenalaisen tuomion kumoamiseen, joten se on hylättävä tehottomana.

Viides valitusperuste

Asianosaisten lausumat

153 Tällä valitusperusteella HSBC-yhtiöt riitauttavat väliintulijoiden tukemina valituksenalaisen tuomion 214–229 kohdan, joissa unionin yleinen tuomioistuin katsoi, että komission yksilöimillä eri menettelytavoilla oli yksi yhtenäinen päämäärä.

154 HSBC-yhtiöt myöntävät, että – kuten unionin yleinen tuomioistuin totesi oikein kyseisen tuomion 216 kohdassa – yhden yhtenäisen päämäärän käsitettä ei voida määrittää yleisellä viittauksella kilpailun vääristymiseen tietyllä alalla, koska tällainen tulkinta veisi yhtenä kokonaisuutena pidettävän jatketun kilpailusääntöjen rikkomisen käsitteeltä osan sen merkityksestä. HSBC-yhtiöt

eivät myöskään kiistä kyseisen tuomion 217 kohdassa esitettyä toteamusta, jonka mukaan pelkästään sellaiset kilpailunrajoitukset, joiden osalta on osoitettu, että niiden päämääränä oli euromääräisten korkojohdannaisten kiinteän koron tai vaihtuvan koron tavanomaisen kehityksen vääristäminen, voivat liittyä siihen yhteen yhtenäiseen päämäärään, jonka komissio on todennut.

155 Niiden mukaan unionin yleinen tuomioistuin kuitenkin arvioi virheellisesti kysymystä siitä, oliko 19.3.2007 toteutettuun manipulointiin liittyvällä HSBC-yhtiöiden toiminnalla, siltä osin kuin tämä manipulointi koski euriborin noteerauksia, muuta kaupankäyntipositioita koskevaa tietojenvaihtoa sekä euromääräisten korkojohdannaisten hintoja koskevia aikomuksia ja strategiaa, yksi yhtenäinen päämäärä.

156 Ensinnäkin jos unionin tuomioistuin hyväksyisi nyt käsiteltävän valituksen toisen valitusperusteen, tästä seuraisi, että unionin yleinen tuomioistuin teki oikeudellisen virheen, kun se totesi valituksenalaisen tuomion 219 ja 220 kohdassa, että 19.3.2007 toteutetulla manipuloinnilla pyrittiin yhteen yhtenäiseen kilpailunvastaiseen päämäärään, jonka unionin yleinen tuomioistuin yksilöi kyseisen tuomion 217 kohdassa.

157 Toiseksi unionin yleinen tuomioistuin teki HSBC-yhtiöiden mukaan joka tapauksessa oikeudellisen virheen kyseisen tuomion 221–225 kohdassa katsoessaan, ettei 27.3.2007 käydyn keskustelun kilpailunvastaista tarkoitusta ollut riitautettu.

158 HSBC-yhtiöt eivät nimittäin ole koskaan myöntäneet tällaista kilpailunvastaista tarkoitusta, eikä komissio ole myöskään esittänyt tällaista toteamusta riidanalaisessa päätöksessä. Päinvastoin ainoa osa 27.3.2007 käydystä keskustelusta, jonka kyseisessä päätöksessä yksilöitiin kuuluvan yhtenä kokonaisuutena pidettävään jatkettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen, on tietojenvaihto Barclaysin palveluksessa olleen välittäjän kaupankäyntiposition tasosta 19.3.2007 tapahtunutta manipulointia varten. Vaikka unionin yleinen tuomioistuin katsoi perustellusti valituksenalaisen tuomion 225 kohdassa, että viitekorkojen eri manipuloinnit voivat lähtökohtaisesti kuulua yhteen yhtenäiseen päämäärään, se korvasi komission perustelut omilla perusteluillaan ja ylitti siten valvontavaltansa rajat katsoessaan, että 27.3.2007 käydyllä keskustelulla pyrittiin tähän yhteen yhtenäiseen päämäärään.

159 Kolmanneksi kaupankäyntipositioita sekä hintoja koskevia aikomuksia ja strategioita koskevan tietojenvaihdon osalta unionin yleinen tuomioistuin katsoi valituksenalaisen tuomion 228 kohdassa virheellisesti, että 14.2.2007 ja 16.2.2007 käytyjen keskusteluiden, jotka koskivat mediaanihintoja, yhteisenä päämääränä oli vääristää euromääräisten korkojohdannaisten kiinteän koron tai vaihtuvan koron tavanomaista kehitystä. Mikään valituksenalaisen tuomion 139–161 kohdassa ei nimittäin osoita, että mediaanihintoja koskeneilla keskusteluilla olisi ollut tällainen päämäärä. Jos – toisin kuin HSBC-yhtiöt väittävät kolmannessa valitusperusteessa – unionin yleinen tuomioistuin oli oikeassa katsoessaan, että kyseisten keskustelujen tarkoitus oli kilpailunvastainen, niiden päämääränä ei HSBC-yhtiöiden mukaan ollut euromääräisten korkojohdannaisten kiinteän koron tai vaihtuvan koron tavanomaisen kehityksen vääristäminen, kuten valituksenalaisen tuomion 217 kohdassa on kuvattu. Kyseisen tuomion 139–161 kohdassa kuvatussa mekanismissa viitataan erilaiseen tilanteeseen kuin euromääräisten korkojohdannaisten hintojen vääristämiseen.

160 HSBC-yhtiöiden mukaan valituksenalaisen tuomion 228 kohta perustuu siis oikeudelliseen virheeseen. Unionin yleisen tuomioistuimen olisi pitänyt todeta, että vaikka kahta mediaanihintoja koskevaa keskustelua olisi pidettävä tarkoituksensa perusteella kilpailua rajoittavina, minkä nämä yhtiöt kiistävät kolmannessa valitusperusteessa, näillä keskusteluilla oli kuitenkin ollut eri päämäärä kuin 19.3.2007 toteutetulla manipuloinnilla.

161 Komissio väittää, että tämä valitusperuste on jätettävä tutkimatta, koska siinä pyydetään unionin tuomioistuinta arvioimaan uudelleen tosiseikkoja ja todisteita. Joka tapauksessa komission mukaan HSBC-yhtiöiden kyseisen valitusperusteen tueksi esittämät väitteet erikseen tarkasteltuina on joko jätettävä tutkimatta taikka ne ovat tehottomia tai perusteettomia.

Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta

162 Tällä valitusperusteella HSBC-yhtiöt kyseenalaistavat unionin yleisen tuomioistuimen arvioinnit, joiden perusteella se totesi, että osa niiden menettelytavoista kuului komission yksilöimään yhteen yhtenäiseen päämäärään, sellaisena kuin se kuvataan valituksenalaisen tuomion 217 kohdassa, yhtenä kokonaisuutena pidettävän jatketun kilpailusääntöjen rikkomisen osatekijänä.

163 Ensinnäkin kun kyse on 27.3.2007 käydystä keskustelusta, joka koski mahdollisuutta manipuloida viitekorkoja tulevaisuudessa, HSBC-yhtiöt katsovat yhtäältä, että unionin yleinen tuomioistuin tukeutui valituksenalaisen tuomion 222 kohdassa virheelliseen oletukseen todetessaan, etteivät kyseiset yhtiöt olleet kiistäneet kyseisen keskustelun kilpailua rajoittavaa tarkoitusta.

164 Nyt käsiteltävän valituksen yhteydessä HSBC-yhtiöt väittävät ainoastaan, etteivät ne ole milloinkaan myöntäneet, että keskustelulla olisi ollut tällainen tarkoitus. Kuten unionin yleinen tuomioistuin totesi valituksenalaisen tuomion 222 kohdassa, on kuitenkin kiistatonta, että ne eivät ole esittäneet mitään kumoamisperustetta kiistääkseen sen, että niiden osalta huomioon otetun rikkomisajanjakson päättymispäiväksi oli vahvistettu 27.3.2007 eli riidanalaisen keskustelun ajankohta. Kun otetaan huomioon unionin yleisen tuomioistuimen kyseisen tuomion 216 ja 217 kohdassa esittämät toteamukset, joita HSBC-yhtiöt eivät ole kiistäneet, tällainen toteamus merkitsi väistämättä sitä, että keskustelulla pyrittiin kilpailua rajoittavaan päämäärään.

165 Tältä osin on korostettava, että valituksessa ei voida esittää uusia perusteita, jotka eivät sisälly kanteeseen, kuten työjärjestyksen 127 artiklan 1 kohdasta, jota sovelletaan valituksen käsittelyyn työjärjestyksen 190 artiklan nojalla, ilmenee, joten HSBC-yhtiöiden väitteet on jätettävä tutkimatta (ks. vastaavasti tuomio 23.11.2000, British Steel v. komissio, C-1/98 P, EU:C:2000:644, 47 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

166 Toisaalta kun HSBC-yhtiöt väittävät perusteluissaan, että valituksenalaisen tuomion 222 kohdassa esitetty toteamus on ristiriidassa riidanalaiseen päätökseen sisältyvien toteamusten kanssa, ne arvostelevat unionin yleistä tuomioistuinta lähinnä siitä, että se otti kyseisen päätöksen huomioon vääristyneellä tavalla.

167 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan valittajan, joka väittää unionin yleisen tuomioistuimen ottaneen selvitysaineiston huomioon vääristyneellä tavalla, on SEUT 256 artiklan, Euroopan unionin tuomioistuimen perussäännön 58 artiklan ensimmäisen kohdan ja unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 168 artiklan 1 kohdan d alakohdan mukaan ilmoitettava täsmällisesti ne seikat, jotka se katsoo unionin yleisen tuomioistuimen ottaneen huomioon vääristyneellä tavalla, ja näytettävä toteen ne arviointivirheet, joiden takia unionin yleinen

tuomioistuin on valittajan mukaan päätynyt niiden ottamiseen huomioon vääristyneellä tavalla. Lisäksi vääristyneellä tavalla huomioon ottamisen on ilmettävä asiakirja-aineistosta selvästi ilman, että tosiseikastoa ja selvitystä on tarpeen ryhtyä arvioimaan uudelleen (tuomio 30.11.2016, komissio v. Ranska ja Orange, C-486/15 P, EU:C:2016:912, 99 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

168 Nyt käsiteltävässä asiassa HSBC-yhtiöiden esittämistä seikoista ei ilmene selvästi, että unionin yleinen tuomioistuin olisi valituksenalaisen tuomion 222 kohdassa ottanut riidanalaisen päätöksen 339, 358 ja 491 perustelukappaleen huomioon vääristyneellä tavalla.

169 Näin ollen HSBC-yhtiöiden väitteet, jotka koskevat 27.3.2007 käytyä keskustelua, on jätettävä tutkimatta.

170 Toiseksi mediaanihintoja koskevista 14.2. ja 16.2.2007 käydyistä keskusteluista on todettava, että HSBC-yhtiöt riitauttavat väitteillään ne tosiseikkoja koskevat arvioinnit, jotka unionin yleinen tuomioistuin teki näillä keskusteluilla tavoitellusta päämäärästä.

171 Tällaisia väitteitä ei kuitenkaan voida ottaa tutkittavaksi muutoksenhakuvaiheessa.

172 Edellä esitetyn perusteella viides valitusperuste on jätettävä tutkimatta.

Kuudes valitusperuste

Asianosaisten lausumat

173 Tällä valitusperusteella HSBC-yhtiöt riitauttavat unionin yleisen tuomioistuimen valituksenalaisen tuomion 255–262 kohdassa esittämän toteamuksen, jonka mukaan kyseiset yhtiöt tiesivät osallistuneensa yhtenä kokonaisuutena pidettävään jatkettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen, joka kattoi 19.3.2007 toteutetun manipuloinnin lisäksi 19.3. ja 27.3.2007 käydyt keskustelut mahdollisuudesta uusia tämä manipulointi.

174 Ne täsmentävät, että kyseinen valitusperuste, jonka käsittely ei riipu täysin viidennen valitusperusteen käsittelystä, koskee kyseisten yhtiöien tietoisuutta 27.3.2007 saakka jatkuneesta yhtenä kokonaisuutena pidettävästä jatketusta kilpailusääntöjen rikkomisesta, riippumatta siitä, oliko kyseisenä päivänä käydyllä manipuloinnin uusimista koskevalla keskustelulla unionin yleisen tuomioistuimen yksilöimää yhtä yhtenäistä päämäärää.

175 Kun otetaan huomioon periaatteet, joita sovelletaan yhtenä kokonaisuutena pidettävän jatketun kilpailusääntöjen rikkomisen käsitteeseen ja joista HSBC-yhtiöiden mukaan on perustellusti muistutettu valituksenalaisen tuomion 198, 260 ja 261 kohdassa, unionin yleisen tuomioistuimen toteamus, jonka mukaan kyseiset yhtiöt ovat osallistuneet yhtenä kokonaisuutena pidettävään jatkettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen, joka jatkui 27.3.2007 saakka, perustuu HSBC-yhtiöiden mukaan oletukseen, jonka mukaan 27.3.2007 tehty viittaus mahdollisuuteen uusia manipulointi muodosti itsessään yhtäältä SEUT 101 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun rikkomisen ja toisaalta unionin yleisen tuomioistuimen mainitsemassa oikeuskäytännössä tarkoitetun ”erityisen positiivisen toimenpiteen”.

176 Päätöksen missään kohdassa ei kuitenkaan todeta, että mitä tahansa keskustelua 19.3.2007 toteutetun manipuloinnin ”mahdollisesta uusimisesta” olisi pidettävä SEUT 101 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuna kilpailusääntöjen rikkomisena.

177 HSBC-yhtiöiden mielestä unionin yleinen tuomioistuin ei voinut tässä yhteydessä katsoa komission perusteluja lainvastaisesti omilla perusteluillaan korvaamatta, että niiden osallistuminen yhtenä kokonaisuutena pidettävään jatkettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen oli jatkunut 27.3.2007 saakka, pelkästään tuona päivänä pidetyssä kokouksessa manipuloinnin mahdolliseen uusimiseen tehdyn viittauksen perusteella.

178 Myöskään kaupankäyntipositioita koskevaa 27.3.2007 toteutettua tietojenvaihtoa ei voida niiden mukaan pitää 10.11.2017 annettuun tuomioon Icap ym. v. komissio (T-180/15, EU:T:2017:795, 223 kohta) perustuvassa oikeuskäytännössä tarkoitettuna ”erityisenä positiivisena toimenpiteenä”, jonka perusteella rikkomisen voitaisiin katsoa jatkuneen 19.3.2007 jälkeen. Vaikka tämä tietojenvaihto toteutettiin 27.3.2007, sillä ei ollut mitään muuta vaikutusta kuin ne, jotka 19.3.2007 toteutetulla manipuloinnilla oli.

179 Tästä seuraa, että valituksenalaisen tuomion 273 kohtaan sisältyvä toteamus, jonka mukaan HSBC-yhtiöiden voidaan katsoa osallistuneen yhtenä kokonaisuutena pidettävään jatkettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen siltä osin kuin on kyse muiden pankkien toiminnasta, joka liittyi 19.3.2007 toteutettuun manipulointiin ja sen mahdolliseen uusimiseen, perustuu oikeudelliseen virheeseen.

180 Tämä toteamus perustuu niiden mukaan lisäksi riidanalaisen päätöksen toteamusten jakamiseen osiin ja huomiotta jättämiseen, mikä ei ole unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan sallittua ja mikä itsessään muodostaa oikeudellisen virheen.

181 Komissio katsoo, että käsiteltävänä olevan valitusperusteen käsittely riippuu täysin viidennen valitusperusteen käsittelystä ja että tämä valitusperuste on näin ollen hylättävä samoista syistä.

Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta

182 Tässä valitusperusteessa HSBC-yhtiöt arvostelevat unionin yleisen tuomioistuimen valituksenalaisen tuomion 255–262 kohdassa esittämiä arviointeja, jotka koskevat 27.3.2007 käytyä keskustelua.

183 Vastauskirjelmässään ne täsmentävät, että tämä valitusperuste ei koske sitä, pyrittiinkö tällä keskustelulla unionin yleisen tuomioistuimen yksilöimään yhteen yhtenäiseen päämäärään.

184 On kuitenkin todettava, että perusteluilla, joita HSBC-yhtiöt esittävät kyseisen valitusperusteen tueksi, pyritään lähinnä väittämään, että unionin yleinen tuomioistuin katsoi virheellisesti, että kyseisellä keskustelulla oli kilpailunvastainen tarkoitus.

185 Näin ollen on katsottava, että tämä valitusperuste on jätettävä tutkimatta samoista syistä, joiden vuoksi viides valitusperuste on jätettävä tutkimatta.

Valitusta koskeva päätelmä

186 Koska ensimmäinen ja kolmas valitusperuste on hyväksytty, valituksenalainen tuomio on kumottava siltä osin kuin sen tuomiolauselman 2 kohdassa hylätään HSBC-yhtiöiden kanne, jossa vaaditaan riidanalaisen päätöksen 1 artiklan kumoamista, ja toissijaisesti kyseisen päätöksen 1 artiklan b alakohdan kumoamista. Valituksenalainen tuomio on kuitenkin edelleen voimassa siltä osin kuin kyseisen tuomiolauselman 1 kohdassa kumotaan mainitun päätöksen 2 artiklan b alakohta.

Kanne unionin yleisessä tuomioistuimessa

187 Euroopan unionin tuomioistuimen perussäännön 61 artiklan ensimmäisessä kohdassa määrätään, että jos unionin yleisen tuomioistuimen päätös kumotaan, unionin tuomioistuin voi itse ratkaista asian lopullisesti, jos asia on ratkaisukelpoinen.

188 Kuten valituksenalaisen tuomion 42 kohdasta ilmenee, HSBC-yhtiöt vaativat kanteessaan yhtäältä riidanalaisen päätöksen 1 artiklan ja toissijaisesti kyseisen päätöksen 1 artiklan b alakohdan kumoamista. Toisaalta ne vaativat kyseisen päätöksen 2 artiklan b alakohdan kumoamista sekä kyseisen artiklan nojalla määrätyn sakon määrän muuttamista.

189 Riidanalaisen päätöksen 1 artiklan kumoamista ja toissijaisesti kyseisen päätöksen 1 artiklan b alakohdan kumoamista koskevien vaatimusten osalta HSBC-yhtiöt esittivät, kuten unionin yleinen tuomioistuin esitti tiivistetysti valituksenalaisen tuomion 48–51 kohdassa, viisi kanneperustetta, jotka koskevat

– komission esittämää luonnehdintaa tarkoitukseen perustuvaksi rikkomiseksi (ensimmäinen kanneperuste)

– komission esittämää luonnehdintaa yhtenä kokonaisuutena pidettäväksi jatketuksi kilpailusääntöjen rikkomiseksi (toinen, kolmas ja neljäs kanneperuste),

– syyttömyysolettaman, hyvää hallintoa koskevan oikeuden ja puolustautumisoikeuksien loukkaamista (viides kanneperuste).

190 Kun otetaan huomioon muun muassa se, että näistä perusteista on käyty kontradiktorista näkemystenvaihtoa unionin yleisessä tuomioistuimessa ja että niiden tutkiminen ei edellytä ylimääräisten prosessinjohtotoimien tai asian selvittämistoimien toteuttamista, unionin tuomioistuin katsoo, että asiassa T-105/17 nostettu kanne on ratkaisukelpoinen näiden perusteiden osalta ja että se on ratkaistava lopullisesti (ks. vastaavasti tuomio 4.3.2021, komissio v. Fútbol Club Barcelona, C-362/19 P, EU:C:2021:169, 108 kohta).

Ensimmäinen kanneperuste, joka koskee luonnehdintaa SEUT 101 artiklan 1 kohdassa tarkoitetuksi tarkoitukseen perustuvaksi kilpailunrajoitukseksi

Kanneperusteen ensimmäinen osa, jossa riitautetaan 19.3.2007 toteutetun euriborin manipuloinnin luonnehtiminen tarkoitukseen perustuvaksi kilpailunrajoitukseksi

191 Tämä ensimmäinen osa on hylättävä samoista syistä kuin ne, jotka on esitetty valituksenalaisen tuomion 85–114 kohdassa ja jotka unionin tuomioistuin aikoo hyväksyä, kun otetaan huomioon tämän tuomion 104–126 kohta.

Kanneperusteen toinen osa, joka koskee HSBC-yhtiöiden muiden moitittujen menettelytapojen luonnehtimista tarkoitukseen perustuvaksi rikkomiseksi

192 Kuten unionin yleinen tuomioistuin totesi valituksenalaisen tuomion 124 kohdassa, HSBC-yhtiöiden argumentit voidaan jakaa kahteen väitteeseen sen mukaan, koskeeko väite sen perusteltavuutta, että komissio luonnehti tarkoitukseen perustuvaksi kilpailunrajoitukseksi keskusteluja, joita se kuvaili yhtäältä mediaanihintoja koskevaksi tietojenvaihdoksi ja toisaalta kaupankäyntipositioita koskevaksi tietojenvaihdoksi.

– Väite, jonka mukaan mediaanihintoja koskevan tietojenvaihdon luonnehdinta tarkoitukseen perustuvaksi kilpailunrajoitukseksi ei ole perusteltu

193 HSBC-yhtiöt väittävät, että mediaanihintoja koskevan tietojenvaihdon eli 14.2. ja 16.2.2007 käytyjen keskustelujen luonnehdinta tarkoitukseen perustuvaksi kilpailunrajoitukseksi ei ole perusteltu. Niiden mukaan nimittäin yhtäältä on niin, että tällaisella tietojenvaihdolla ei rajoiteta kilpailua, koska mediaanihinnat eivät muodosta korkojohdannaisen hintaa tai hinnan osaa. Toisaalta kyseisen tietojenvaihdon avulla voidaan tarjota asiakkaille edullisempia ehtoja. Riidanalaisesta päätöstä rasittavat niiden mukaan tältä osin ilmeiset arviointivirheet ja perustelujen puutteellisuus.

194 Komissio vaatii kyseisen väitteen hylkäämistä.

195 Kun kyse on väitteistä, joiden mukaan mediaanihintoja koskeva tietojenvaihto ei merkitse kilpailun rajoitusta kyseisten hintojen luonteen vuoksi, unionin tuomioistuin hyväksyy valituksenalaisen tuomion 139–148 kohdassa esitetyt perustelut ja katsoo, ettei komissio ole tehnyt virhettä todetessaan, että tällä tietojenvaihdolla oli kilpailua rajoittava tarkoitus.

196 Väitteestä, joka koskee kyseisen tietojenvaihdon väitettyä kilpailua edistävää luonnetta, on todettava tämän tuomion 139 ja 140 kohdasta ilmenevän, että tietyn menettelytavan kilpailua edistävien vaikutusten huomioon ottamisen tarkoituksena ei ole estää luonnehtimista SEUT 101 artiklan 1 kohdassa tarkoitetuksi kilpailunrajoitukseksi. Tällaiset vaikutukset on kuitenkin otettava asianmukaisesti huomioon osana tämän menettelytavan asiayhteyttä, jotta sitä voidaan pitää tarkoitukseen perustuvana kilpailunrajoituksena, koska ne voivat saattaa kyseenalaiseksi kokonaisarvioinnin, joka koskee kyseessä olevan kollusiivisen käytännön riittävää vahingollisuutta kilpailulle.

197 Unionin tuomioistuin on kuitenkin todennut, että tämä huomioon ottaminen edellyttää paitsi sitä, että kilpailua edistävät vaikutukset näytetään toteen ja että ne ovat merkityksellisiä, myös sitä, että ne ovat myös kyseessä olevalle sopimukselle ominaisia. Lisäksi pelkästään tällaisten kilpailua edistävien vaikutusten olemassaolo ei voi sellaisenaan johtaa siihen, että luonnehdinta tarkoitukseen perustuvaksi kilpailunrajoitukseksi estyy. Jos nämä kilpailua edistävät vaikutukset näytettäisiin toteen ja ne olisivat merkityksellisiä ja ominaisia kyseessä olevalle sopimukselle, niiden on oltava riittävän merkittäviä, jotta niiden perusteella voidaan kohtuudella epäillä kyseisen sopimuksen riittävää vahingollisuutta kilpailulle ja näin ollen sen kilpailunvastaista tarkoitusta (tuomio 30.1.2020, Generics (UK) ym., C-307/18, EU:C:2020:52, 105–107 kohta).

198 Tältä osin on todettava, että HSBC-yhtiöiden argumentointi perustuu väitteeseen, jonka mukaan markkinatakaajana toimivan pankin asiakkaiden edun mukaista on, että pankki vähentää markkinoiden mediaanihintojen tasoon liittyvää epävarmuutta ostaja/myyjäposition välisen erotuksen pienentämiseksi. Tällainen epävarmuuden vähentäminen mahdollistaisi näin ollen sen, että välittäjät voisivat tarjota kyseisille asiakkaille edullisempia hintoja.

199 Vaikka oletettaisiin, että tällainen väite on näytetty toteen, se on riittämätön, jotta sen perusteella voitaisiin kohtuudella epäillä kyseessä olevan tietojenvaihdon riittävää vahingollisuutta kilpailulle.

200 HSBC-yhtiöt nimittäin myöntävät itsekin, että mediaanihinnat kuvastavat markkinatakaajien välisiä kahdenvälisiä ja yksityisiä neuvotteluja ja että niistä seuraava mediaanihintoja koskevan epävarmuuden väheneminen mahdollistaa niiden riskien alenemisen, joita välittäjät ottavat markkinatakaajan toimintansa vuoksi.

201 Komissio korosti riidanalaisen päätöksen 395 perustelukappaleessa, että kyseessä olevassa tietojenvaihdossa jaettiin muutakin kuin julkista tietoa ja sen tarkoituksena oli lisätä läpinäkyvyyttä osapuolten välillä ja näin ollen vähentää tuntuvasti markkinoille ominaisia tavanomaisia epävarmuustekijöitä osapuolten eduksi ja muiden markkinatoimijoiden vahingoksi. Komissio katsoi, että kartelliin osallistuneet pankit olivat näin paljastaneet tietoja, jotka koskivat niiden strategiaan ja markkinakäyttäytymiseen liittyviä perustavanlaatuisia näkökohtia, mikä vähensi merkittävästi epävarmuuksia, jotka liittyvät markkinoihin, joilla riskien ja epävarmuuden hallinta on yksi keskeisistä kilpailutekijöistä.

202 Kuten tämän tuomion 113 ja 114 kohdassa muistutetaan, SEUT 101 artiklaan sisältyvän itsenäisyysvaatimuksen kanssa on ehdottomasti ristiriidassa se, että tällaiset toimijat olisivat keskenään minkäänlaisessa suorassa tai epäsuorassa yhteydessä niin, että yhteydenpito voi joko vaikuttaa jonkin tosiasiallisen tai mahdollisen kilpailijan markkinakäyttäytymiseen tai paljastaa tällaiselle kilpailijalle sen, kuinka toimija on päättänyt käyttäytyä tai aikoo käyttäytyä markkinoilla, kun yhteydenpidon tarkoituksena tai vaikutuksena on sellaisten kilpailuolosuhteiden muodostuminen, jotka eivät vastaisi tavanomaisia olosuhteita kyseisillä markkinoilla.

203 Näin ollen tämän tuomion 116 kohdassa mainitun oikeuskäytännön mukaisesti tietojenvaihdolla, joka on omiaan poistamaan epävarmuuden asianomaisten väliltä sen suhteen, minä ajankohtana, missä laajuudessa ja millä tavoin asianomaiset yritykset toteuttavat markkinakäyttäytymisen mukautuksen, on katsottava olevan kilpailunvastainen tarkoitus riippumatta välittömistä vaikutuksista loppukuluttajien maksamiin hintoihin.

204 Siltä osin kuin komissio totesi, että mediaanihintoja koskeva tietojenvaihto on vähentänyt merkittävästi epävarmuuksia, jotka liittyvät markkinoihin, joilla riskien ja epävarmuuden hallinta ovat yksi keskeisistä kilpailutekijöistä, tämä toteamus oli riittävä sen myöntämiseksi, että tämä tietojenvaihto merkitsi SEUT 101 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua tarkoitukseen perustuvaa kilpailunrajoitusta.

205 Tässä yhteydessä HSBC-yhtiöiden väite, jonka mukaan tämä tietojenvaihto mahdollisti sen, että asianomaisten pankkien asiakkaille voitiin tarjota edullisempia hintoja, ei anna kohtuudella aihetta epäillä tämän tietojenvaihdon vahingollisuutta kyseisillä markkinoilla vallitsevan kilpailun kannalta.

206 Edellä esitetyn perusteella väite, jonka mukaan mediaanihintoja koskevan tietojenvaihdon luonnehdinta tarkoitukseen perustuvaksi kilpailunrajoitukseksi ei ole perusteltu, on hylättävä.

– Väite, jonka mukaan kaupankäyntipositioita koskevan tietojenvaihdon luonnehdinta tarkoitukseen perustuvaksi kilpailunrajoitukseksi ei ole perusteltu

207 HSBC-yhtiöiden väitteet, jotka koskevat yhtäältä 13.2. ja 28.2.2007 sekä 19.3.2007 ja toisaalta 12.2. ja 16.2.2007 pidettyjen keskustelujen luonnehdintaa, on hylättävä samoista syistä kuin ne, jotka esitetään valituksenalaisen tuomion 162–164 kohdassa, kun otetaan huomioon tämän tuomion 151 ja 152 kohta.

208 Koska valituksenalaisen tuomion 165–195 kohtaa ei ole riitautettu nyt käsiteltävässä valituksessa, on katsottava, että unionin yleisen tuomioistuimen tätä väitettä koskevat arvioinnit ovat saaneet oikeusvoiman.

Toinen, kolmas ja neljäs kanneperuste, jotka koskevat komission esittämää luonnehdintaa yhtenä kokonaisuutena pidettäväksi jatketuksi kilpailusääntöjen rikkomiseksi

209 Toinen, kolmas ja neljäs kanneperuste on tutkittava samassa järjestyksessä kuin unionin yleinen tuomioistuin tutki niitä valituksenalaisessa tuomiossa.

210 Toinen kanneperuste, jolla HSBC-yhtiöt kiistävät sellaisen kokonaissuunnitelman olemassaolon, jolla on yksi yhtenäinen päämäärä, on hylättävä samoista syistä kuin ne, jotka esitetään valituksenalaisen tuomion 209–237 kohdassa, kun otetaan huomioon tämän tuomion 162–172 kohta.

211 Neljännen kanneperusteen osalta, jolla HSBC-yhtiöt kiistävät sen, että ne olisivat tienneet muiden osallistujien kilpailusääntöjen rikkomista merkitsevästä toiminnasta, on – kuten unionin yleinen tuomioistuin totesi valituksenalaisen tuomion 247 kohdassa – erotettava toisistaan yhtäältä 19.3.2007 toteutettu manipulointi ja sen uusimisen mahdollisuus ja toisaalta muut menettelytavat, jotka komissio otti huomioon yhtenä kokonaisuutena pidettävän jatketun kilpailusääntöjen rikkomisen yhteydessä.

212 Ensinnäkin HSBC-yhtiöiden väitteet, jotka koskevat 19.3.2007 toteutettua manipulointia ja sen uusimisen mahdollisuutta, on hylättävä samoista syistä kuin ne, jotka esitetään valituksenalaisen tuomion 248–262 kohdassa, kun otetaan huomioon tämän tuomion 182–185 kohta.

213 Toiseksi on todettava, että koska valituksenalaisen tuomion 263–274 kohdassa esitettyjä perusteluja ei ole riitautettu nyt käsiteltävän valituksen yhteydessä, unionin yleisen tuomioistuimen arvioinnit HSBC-yhtiöiden osallistumisesta muihin yhtenä kokonaisuutena pidettävään jatkettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen liittyviin menettelyihin ovat saaneet oikeusvoiman.

214 Lopuksi kolmannesta kanneperusteesta, joka koskee HSBC-yhtiöiden aikomusta osallistua yhtenä kokonaisuutena pidettävään jatkettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen, on todettava, että valituksenalaisen tuomion 275–280 kohdassa esitettyjä perusteluja ei ole riitautettu nyt käsiteltävässä valituksessa, ja ne ovat näin ollen saaneet oikeusvoiman.

Viides kanneperuste, joka koskee syyttömyysolettaman, hyvää hallintoa koskevan oikeuden ja puolustautumisoikeuksien loukkaamista

Asianosaisten lausumat

215 HSBC-yhtiöt väittävät, että sovintopäätöksessä otettiin ennalta kantaa HSBC:n vastuuseen ja sillä loukattiin peruuttamattomasti niiden oikeutta tulla kuuluksi. Näin ollen ne katsovat, että riidanalainen päätös on kumottava yhtäältä syyttömyysolettaman periaatteen ja toisaalta hyvän hallinnon periaatteen ja puolustautumisoikeuksien kunnioittamista koskevan periaatteen loukkaamisen vuoksi. Ne viittaavat myös tuolloin kilpailupolitiikasta vastanneen komission jäsenen ennen riidanalaisen päätöksen tekemistä esittämiin lausuntoihin euromääräisiä korkojohdannaisia koskevan tutkinnan tuloksista. HSBC-yhtiöt korostavat myös, ettei niillä ollut mahdollisuutta esittää huomautuksia niille osapuolille, jotka päättivät tehdä sovinnon, osoitetusta väitetiedoksiannosta.

216 Komissio vaatii nyt käsiteltävän kanneperusteen hylkäämistä.

Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta

– *Syyttömyysolettaman ja puolustautumisoikeuksien loukkaaminen*

217 HSBC-yhtiöt väittävät, että sovintopäätöksen tekeminen sekamuotoisessa menettelyssä johti syyttömyysolettaman loukkaamiseen, koska kyseisessä päätöksessä otettiin ennalta kantaa niiden vastuuseen ja loukattiin peruuttamattomasti niiden oikeutta tulla kuulluksi.

218 Kuten tämän tuomion 90 kohdassa muistutetaan, valvoakseen, noudattaako komissio syyttömyysolettamaa sekamuotoisessa menettelyssä, unionin tuomioistuinten on analysoitava sovintomenettelyn päättävää päätöstä ja sen perusteluja kokonaisuudessaan niiden erityisten olosuhteiden valossa, joissa päätös on tehty.

219 Tämän tuomion 79 ja 80 kohdassa mainitun oikeuskäytännön mukaisesti on tarkistettava yhtäältä, oliko komissio toteuttanut sovintopäätöksen laadinnassa riittävät varotoimet välttääkseen ottamasta ennenaikaisesti kantaa siihen, olivatko HBSC-yhtiöt osallistuneet kartelliin, ja toisaalta, olivatko kyseiseen päätökseen sisältyvät viittaukset kyseisiin yhtiöihin tarpeellisia.

220 Ensinnäkin siltä osin kuin on kyse päätöksen laadintaa koskevista varotoimista, joita komission oli toteutettava, sovintopäätökseen sisältyi – kuten komissio totesi riidanalaisen päätöksen 529 perustelukappaleessa – useita nimenomaisia varauksia, jotta vältettäisiin sellaisten osapuolten, jotka eivät olleet tehneet sovintoa, ja erityisesti HSBC-yhtiöiden, minkäänlaisen vastuun toteaminen.

221 Sovintopäätöksen kolmannessa perustelukappaleessa komissio täsmensi, että kyseinen päätös perustui seikkoihin, jotka ainoastaan sovinnon osapuolet olivat tunnustaneet menettelyn tässä vaiheessa, ja että kyseisessä päätöksessä ei vahvistettu osapuolten, jotka eivät olleet tehneet sovintoa, vastuuta osallistumisesta unionin kilpailuoikeuden rikkomiseen käsiteltävässä asiassa. Tällainen täsmennys toistettiin saman päätöksen 40 perustelukappaleessa.

222 Samoin sovintopäätöksen alaviitteessä 4 komissio totesi, että kyseisessä päätöksessä tarkoitettuihin menettelytapoihin, jotka koskivat osapuolia, jotka eivät olleet tehneet sovintoa, vedottiin yksinomaan sen osoittamiseksi, että sovinnon tehneet osapuolet olivat vastuussa SEUT 101 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan rikkomisesta.

223 Näiden seikkojen perusteella on katsottava, että komissio toteutti riittävät päätöksen laadintaan liittyvät varotoimet tuodessaan esiin sen, ettei sen tullut lausua HSBC-yhtiöiden osallistumisesta väitettyyn kartelliin.

224 Näin tehdessään komissio vältti ottamasta ennalta mitään tarkoituksellista – ja varsinkaan lopullista – kantaa kyseisten yhtiöiden vastuuseen. Lisäksi se pidättyi tämän tuomion 80 kohdassa mainitun oikeuskäytännön mukaisesti ottamasta ennalta mitään – edes mahdollista – kantaa tähän vastuuseen (ks. analogisesti tuomio 18.3.2021, Pometon v. komissio, C-440/19 P, EU:C:2021:214, 76 kohta).

225 Toiseksi siitä, olivatko sovintopäätöksessä tehdyt viittaukset HSBC-yhtiöihin tarpeen, on muistutettava, että sekamuotoisessa menettelyssä, joka johtaa peräkkäisten päätösten tekemiseen, komission on unionin tuomioistuinten valvonnassa vältettävä toimittamasta enemmän tietoja kolmannen osapuolen osallisuudesta kuin on tarpeen kyseisen päätöksen adressaattien vastuun luonnehtimiseksi (ks. vastaavasti tuomio 18.3.2021, Pometon v. komissio, C-440/19 P, EU:C:2021:214, 77 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

226 Tältä osin sovintopäätöksen 3, 36, 37 ja 40 perustelukappaleesta sekä alaviitteestä 4 ilmenee, että kyseiseen päätökseen sisältyvässä tapahtumien kuvauksessa maininta niistä osapuolista, jotka eivät ole tehneet sovintoa, on rajattu siihen, mikä oli ehdottoman välttämätöntä käsiteltävän asian tosiseikkojen moitteettoman ymmärtämisen kannalta.

227 Myöskään oikeudellista arviointia tehtäessä osapuoliin, jotka eivät ole tehneet sovintoa erikseen tai yhdessä, ei ole viitattu millään tavalla erikseen. Sovintopäätöksessä ei myöskään esitetty mitään toteamusta kyseisistä osapuolista, kun otetaan huomioon komission toteuttamat päätöksen laadintaan liittyvät varotoimet.

228 Kuten komissio korosti riidanalaisen päätöksen 533 perustelukappaleessa, tässä yhteydessä niiden harvojen viittausten, joita sovintopäätöksessä on tehty muiden osapuolten kuin sovinnon osapuolten osallistumiseen, perusteella ei voida tehdä minkäänlaista päätelmää niiden osapuolten osalta, jotka eivät ole tehneet sovintoa.

229 Näin ollen on todettava, että kyseiset viittaukset olivat ehdottoman välttämättömiä tosiseikkojen ymmärtämisen ja toteamisen kannalta, joten ne olivat yhteensopivia syyttömyysolettaman kanssa.

230 Tätä toteamusta eivät kyseenalaista HSBC-yhtiöiden väitteet siitä, että komissio määritteli sovintopäätöksen alaviitteessä 4 sanan ”osapuolet” siten, että sillä tarkoitetaan ”kaikkia menettelyn kohteena olevia yrityksiä” ja että komissio viittasi muun muassa kyseisen päätöksen 36 perustelukappaleessa Barclaysin ja kyseisten yhtiöiden välisiin kahdenvälisiin yhteydenottoihin kyseessä olevia menettelytapoja kuvaillessaan.

231 Viittauksia osapuoliin, jotka eivät ole osallistuneet sovitteluun, mukaan lukien HSBC-yhtiöt, on nimittäin vähän, ja toisin kuin viimeksi mainitut esittävät, niitä ei esitetä sovintopäätöksen 5 jaksossa, jonka otsikko on ”oikeudellinen arviointi”. Kuten muun muassa tämän tuomion 226 kohdassa esitetyistä seikoista ilmenee, nämä viittaukset ovat lisäksi vain kuvailevia eivätkä ne sisällä mitään nimenomaista tai implisiittistä arviota kyseisten yhtiöiden oikeudellisesta tilanteesta. Kahden peräkkäisen päätöksen tekemiseen johtaneessa sekamuotoisessa menettelyssä mainitut viittaukset vaikuttavat objektiivisesti välttämättömiltä sovinnon osapuolten vastuun toteamiseksi.

232 Näin ollen on hylättävä HSBC-yhtiöiden väitteet, joiden mukaan sovintopäätös sisältää seikkoja, jotka ovat johtaneet syyttömyysolettaman loukkaamiseen.

233 On myös hylättävä väitteet, jotka koskevat sitä, että tällä päätöksellä loukattiin kyseisten yhtiöiden puolustautumisoikeuksia, koska ei ole kiistetty sitä, että komissio on osoittanut niille väitetiedoksiannon, että niillä on ollut tilaisuus tutustua asiakirja-aineistoon ja että niillä on ollut mahdollisuus esittää näkökantansa ennen riidanalaisen päätöksen tekemistä.

– *Hyvää hallintoa koskevan oikeuden loukkaaminen*

234 Ensinnäkin HSBC-yhtiöt väittävät, että tuolloin kilpailupolitiikasta vastanneen komission jäsenen vuosina 2012 ja 2014 antamat julkiset lausunnot ovat johtaneet siihen, että komissio on loukannut oikeutta hyvään hallintoon.

235 Tässä yhteydessä on muistutettava, että unionin toimielinten, elinten ja laitosten on kunnioitettava unionin oikeudessa taattuja perusoikeuksia, joihin kuuluu perusoikeuskirjan 41 artiklassa vahvistettu oikeus hyvään hallintoon. Perusoikeuskirjan 41 artiklan 1 kohdassa määrätään muun muassa, että jokaisella on oikeus siihen, että unionin toimielimet, elimet ja laitokset käsittelevät hänen asiansa puolueettomasti.

236 Puolueettomuuden vaatimuksen tarkoituksena on taata unionin perustana oleva yhdenvertainen kohtelu. Tämän vaatimuksen tarkoituksena on muun muassa välttää tilanteet, joissa toimielinten, elinten ja laitosten lukuun toimiville virkamiehille ja toimihenkilöille syntyisi mahdollisesti eturistiriita. Kun otetaan huomioon riippumattomuuden ja luotettavuuden takeiden perustavanlaatuinen merkitys unionin toimielinten, elinten ja laitosten sisäisen toiminnan ja ulkoisen mielikuvan kannalta, puolueettomuusvaatimus kattaa kaikki tilanteet, joissa asian ratkaistavakseen saaneen virkamiehen tai toimihenkilön on kohtuudella ymmärrettävä ulkopuolisista vaikuttavan siltä, että hänen riippumattomuutensa asiassa voi vaarantua (ks. tuomio 27.3.2019, August Wolff ja Remedia v. komissio, C-680/16 P, EU:C:2019:257, 26 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

237 Kuten tämän tuomion 77 kohdassa muistutetaan, unionin toimielinten, elinten ja laitosten on noudatettava puolueettomuusvaatimuksen molempia osatekijöitä, jotka ovat yhtäältä subjektiivinen puolueettomuus, jonka nojalla yhdelläkään kyseessä olevan toimielimen jäsenistä, jonka hoidettavana asia on, ei saa olla ennakolta määritettyä kantaa tai henkilökohtaisia ennakkoluuloja, ja toisaalta objektiivinen puolueettomuus, jonka mukaisesti kyseisen toimielimen on annettava riittävät takeet, jotta kaikki perustellut epäilykset voidaan tältä osin sulkea pois.

238 Siltä osin kuin HSBC-yhtiöt kyseenalaistavat tuolloin kilpailupolitiikasta vastanneen komission jäsenen julkiset lausunnot, on katsottava, että niiden väite koskee pääasiallisesti puolueettomuusperiaatteen ensimmäistä osatekijää.

239 Tältä osin on erotettava toisistaan vuoden 2012 aikana ennen sovintopäätöksen tekemistä annetut lausunnot ja vuoden 2014 aikana, kyseisen päätöksen tekemisen jälkeen annetut lausunnot.

240 Yhtäältä vuonna 2012 annetuista lausunnoista on todettava, että kyseiset lausunnot olivat yleisluonteisia, joten niitä ei voida pitää osoituksena tuolloin kilpailupolitiikasta vastanneen komission jäsenen HSBC-yhtiöiden syyllisyyttä koskevasta ennakolta määritetystä kannasta tai ennakkoluulosta.

241 Toisaalta vuoden 2014 aikana annetuista lausunnoista HSBC-yhtiöt väittävät, että tuolloin kilpailupolitiikasta vastannut komission jäsen esitti julkisesti lausuntoja, jotka antavat ymmärtää, että hän olisi tehnyt päätelmän jo ennen tutkinnan päättymistä.

242 On totta, että tietyt näistä lausunnoista ovat osoitus kielenkäytöstä, joka ei vastaa komission kilpailupolitiikasta vastaavalta jäseneltä vireillä olevassa asiassa odotettua varovaisuutta. Kyseiset lausunnot eivät kuitenkaan anna aihetta epäillä komission kyseessä olevan rikkomisen osalta toteuttaman tutkinnan puolueettomuutta. Näin ollen mainitut lausunnot yksinään eivät vahingoita komission jäsenistä muodostuvan kollegion tekemän riidanalaisen päätöksen lainmukaisuutta.

243 Kyseisistä lausunnoista nimittäin ilmenee, että tuolloin kilpailupolitiikasta vastannut komission jäsen ainoastaan tiedotti yleisölle käynnissä olevasta tutkinnasta ja totesi, että asian käsittely jatkui sovintopäätöksen tekemisen jälkeen. Tässä yhteydessä kyseisissä lausunnoissa ei ilmaistu tietoja, jotka eivät sisältyneet kyseiseen päätökseen. Sen perusteella, että näistä lausunnoista ilmeni, että komissio valmisteli väitetiedoksiantoa osapuolille, jotka eivät olleet tehneet sovintoa, ei voida päätellä, että komissio olisi tehnyt päätelmän niiden vastuusta ennen tutkinnan päättämistä, kun otetaan huomioon kyseisen asiakirjan väliaikainen luonne. Se ei myöskään ole omiaan viittaamaan siihen, että kyseisellä komission jäsenellä olisi ollut HSBC-yhtiöiden syyllisyyttä koskeva ennakolta määritetty kanta tai ennakkoluulo.

244 Lopuksi on hylättävä HSBC-yhtiöiden väite, jonka mukaan Euroopan oikeusasiamies olisi todennut tuolloin kilpailupolitiikasta vastanneen komission jäsenen osalta hallinnollisen epäkohdan tämän tuomion 234 kohdassa tarkoitettujen julkisten lausuntojen vuoksi.

245 On nimittäin muistutettava, että oikeusasiamiehen päätelmät, joissa todetaan ”hallinnollinen epäkohta”, eivät sido unionin tuomioistuimia, ja ne voivat olla vain pelkkä indisio siitä, että kyseessä oleva toimielin on loukannut hyvän hallinnon periaatetta. Oikeusasiamiehen, jolla ei ole valtaa antaa sitovia päätöksiä, edessä käytävä menettely on nimittäin unionin kansalaisille tuomioistuinten ulkopuolinen vaihtoehto kanteen nostamiselle unionin tuomioistuimissa, ja

tähän menettelyyn sovelletaan erityisiä kriteerejä, eikä sillä välttämättä ole samoja tavoitteita kuin tuomioistuimessa nostettavalla kanteella (ks. vastaavasti tuomio 25.10.2007, Komninou ym. v. komissio, C-167/06 P, ei julkaistu, EU:C:2007:633, 44 kohta).

246 Kun otetaan huomioon tämän tuomion 240–243 kohdassa esitetyt perustelut, Euroopan oikeusasiamiehen kyseisen tuomion 234 kohdassa tarkoitetuista julkisista lausunnoista tekemillä päätelmillä ei sellaisenaan tai yhdessä muiden asiakirja-aineistoon sisältyvien seikkojen kanssa voida osoittaa, että oikeutta hyvään hallintoon olisi loukattu.

247 Edellä esitetyn perusteella on hylättävä HSBC-yhtiöiden väitteet, jotka koskevat hyvää hallintoa koskevan oikeuden loukkaamista, ja näin ollen viides kanneperuste.

Unionin yleisessä tuomioistuimessa esitettyä kannetta koskeva päätelmä

248 HSBC-yhtiöiden kanne hylätään siltä osin kuin siinä vaaditaan riidanalaisen päätöksen 1 artiklan ja toissijaisesti sen 1 artiklan b alakohdan kumoamista.

Oikeudenkäyntikulut

249 Unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 184 artiklan 2 kohdassa määrätään, että jos valitus hyväksytään ja unionin tuomioistuin itse ratkaisee riidan lopullisesti, se tekee ratkaisun oikeudenkäyntikuluista.

250 Tämän työjärjestyksen 138 artiklan, jota sovelletaan sen 184 artiklan 1 kohdan nojalla valituksen käsittelyyn, 1 kohdan mukaan asianosainen, joka häviää asian, velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jos vastapuoli on sitä vaatinut. Työjärjestyksen 138 artiklan 3 kohdan nojalla silloin, kun asiassa osa vaatimuksista ratkaistaan toisen asianosaisen ja osa toisen asianosaisen hyväksi, kukin vastaa omista kuluistaan.

251 HSBC-yhtiöt ovat nyt käsiteltävässä tapauksessa vaatineet komission velvoittamista korvaamaan ensimmäisessä oikeusasteessa ja muutoksenhakuasteessa käydyistä menettelyistä aiheutuneet oikeudenkäyntikulut, ja komissio on hävinnyt asian muutoksenhakuvaiheessa ja osittain ensimmäisessä oikeusasteessa esittämiensä vaatimusten osalta. HSBC-yhtiöiden ensimmäisessä oikeusasteessa esittämät vaatimukset hylättiin osittain.

252 Näin ollen komissio on velvoitettava korvaamaan valitukseen liittyvät oikeudenkäyntikulut. Unionin yleisessä tuomioistuimessa nostetusta kanteesta aiheutuneiden oikeudenkäyntikulujen osalta kukin asianosainen vastaa omista oikeudenkäyntikuluistaan.

253 Lisäksi saman työjärjestyksen 140 artiklan 3 kohdan ja 184 artiklan 1 kohdan nojalla unionin tuomioistuin voi määrätä, että väliintulija vastaa omista oikeudenkäyntikuluistaan.

254 Crédit agricole -yhtiöt ja JP Morgan Chase -yhtiöt vastaavat väliintulijoina omista oikeudenkäyntikuluistaan.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (kolmas jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

1) **Unionin yleisen tuomioistuimen 24.9.2019 antama tuomio HSBC Holdings ym. vastaan komissio (T-105/17, EU:T:2019:675) kumotaan siltä osin kuin sen tuomiolauselman 2 kohdassa hylätään kanne, jonka HSBC Holdings plc, HSBC Bank plc ja HSBC France, josta on tullut HSBC Continental Europe, nostivat asiassa T-105/17 ja jossa vaadittiin SEUT 101 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan mukaisesta menettelystä 7.12.2016 annetun komission päätöksen C(2016) 8530 final (asia AT.39914 – Euromääräiset korkojohdannaiset) 1 artiklan kumoamista ja toissijaisesti kyseisen päätöksen 1 artiklan b kohdan kumoamista.**

2) **Kanne, jonka HSBC Holdings plc, HSBC Bank plc ja HSBC France, josta on tullut HSBC Continental Europe, nostivat asiassa T-105/17 ja jossa vaadittiin päätöksen C(2016) 8530 final 1 artiklan kumoamista ja toissijaisesti kyseisen päätöksen 1 artiklan b kohdan kumoamista, hylätään.**

3) **Euroopan komissio vastaa valitukseen liittyvistä omista oikeudenkäyntikuluistaan, ja se velvoitetaan korvaamaan valitukseen liittyvät HSBC Holdings plc:n, HSBC Bank plc:n ja HSBC Continental Europen, joka oli aiemmin HSBC France, oikeudenkäyntikulut, sekä se vastaa ensimmäisessä oikeusasteessa käydystä menettelystä aiheutuneista omista oikeudenkäyntikuluistaan.**

4) **HSBC Holdings plc, HSBC Bank plc ja HSBC Continental Europe, joka oli aiemmin HSBC France, vastaavat ensimmäisessä oikeusasteessa käydystä menettelystä aiheutuneista omista oikeudenkäyntikuluistaan.**

5) **Crédit agricole SA ja Crédit agricole Corporate and Investment Bank vastaavat valitukseen liittyvistä omista oikeudenkäyntikuluistaan.**

6) **JP Morgan Chase & Co. ja JP Morgan Chase Bank, National Association, vastaavat valitukseen liittyvistä omista oikeudenkäyntikuluistaan.**

Allekirjoitukset